

Miljö och hållbarhet

Nacka församling

FAS 2

2018-11-09

Innehåll

	Sida
1. Om Nacka församling	3
2. Sammanställning: möten och utbildning	4
3. Nacka församlings vision & miljöpolicy	5
4. Miljöarbetets organisation och struktur	6
5. Utdrag ur Församlingsinstruktionen	7
6. Nuläge, miljö- och hållbarhetsmål	8
I. Församlingens pastorala verksamhet	8
II. Förvaltning och ekonomi	11
III. Byggnader	12
IV. Kyrkogårdar och markanläggningar	14
V. Varor och tjänster	16
VI. Transporter och kommunikation	18
VII. Kemikalier och avfall	20

Bilagor

Nödlägesberedskap och riskanalys	22
Miljöaspektregister	23
Miljölagstiftning	27
Genomförda utbildningar och utbildningsplan	38
Deltagarlista grundutbildning förtroendevalda	39
Upphandlingspolicy	40
Resepolicy	42
Resor – blankett för klimatkompensation	43
Fastighetsregister	44
Installationer Nacka församling	54

Extrabilaga

Revisionsrapport

Kontaktuppgifter

Nacka församling
Box 31
131 06 NACKA
Besöksadress: Gamla Värmdövägen 14, Nacka
Tel: 08-546 06 100 (vx)

Miljösamordnare

Carina Eriksson
Tel: 08-546 06 106
e-mail: carina.eriksson@svenskakyrkan.se

Kyrkoherde

Carl Dahlbäck
Tel: 08-546 06 132
e-mail: carl.dahlback@svenskakyrkan.se

1. Om Nacka församling

Nacka församling, Stockholms stift, bildades 1887 genom en sammanslagning av Sicklaö socken samt Nacka och Erstaviks kapellag. Den första kyrkan var ett träkapell från 1697 vid Dammtorpssjöns utflöde i Nacka ström. 1891 stod nuvarande Nacka kyrka klar och kapellet revs. Det nuvarande församlingshemmet blev färdigt 1984 och är hopbyggt med kyrkan.

I Nacka församling bor det i dagsläget knappt 58 000 invånare, varav strax under 30 000 är kyrkotillhöriga. Församlingen är indelad i tre väl åtskilda geografiska områden, Sicklaön, Älta och Fisksätra, med varsin kyrka och lite olika inriktning beroende på behov och befolkningsstruktur. Församlingen har väl etablerade samarbeten med andra trossamfund.

Den administrativa enheten arbetar i Förvaltningsbyggnaden ("Vita Huset") tillsammans med Kyrkogårdsförvaltningen. I "Gula Villan" (den gamla prästgården) finns präster, diakoner, musiker, pedagoger och kommunikatörer. Några medarbetare har sina arbetsplatser i Forumkyrkan, som tillhör Ekumeniakyrkan, med vilken Nacka församlingen har ett samarbetsavtal. De medarbetare som arbetar i Älta och Fisksätra samt på Storkällans krematorium har sina arbetsplatser där.

2. Sammanställning: möten och utbildning

Datum	Aktivitet
November 2011	Nacka församling blir Fas 1-diplomerade
2012 till 2015	Församlingen arbetar strävsamt vidare med att uppfylla både gamla och nyttillkomna delmål, har föreläsningar, miljömöten, interna revisioner och miljöledningsgruppen möts regelbundet
2016-02-07	Miljöledningsgruppen beslutar att man behöver ta fram en ny nulägesbeskrivning och att man ska revidera och/eller ta fram nya delmål
2016-03	Nulägesinventering genomförs i verksamheterna
2016-06-22	Miljöledningsmöte – genomgång av nulägesbeskrivning
2016-09-14	Miljöledningsmöte – genomgång av nya och reviderade delmål
2016-10-05	Husmor, vaktmästare, miljöambassadör, miljösamordnare & förtroendevald deltar i stiftets utbildningsdag "Köksvägen till hållbarhet"
2016-10-12	Miljöledningsmöte
2016-11-23	Inspirationsföredrag av Kristina Segerström om miljö- och hållbarhet vid onsdagsfrukostmöte för all personal
2016-11-23	Miljöledningsgruppen har samtal med Kristina Segerström om hur församlingen ska kunna gå vidare mot att bli Fas 2-diplomerade
2016-11-30	Miljöledningsmöte inför miljömöte 7/1
2016-12-07	Miljömöte med kollegium, administration och representanter från kyrkogårdsförvaltningen. Visning av filmen "Before the Flood"
2017-02-05	Miljöledningsmöte
2017-02-15	Miljömöte med all personal
2017-05-03	Miljöledningsmöte
2017-05-25	Miljömöte med all personal med bl.a. genomgång av delmål Fas 2
2017-08-23	Möte med stiftets miljösamordnare Magnus Myrberg
2017-09-13	Miljöledningsmöte
2017-11-15	Miljöledningsmöte
Våren 2018	Utbildning för miljösamordnare (församlingens miljösamordnare deltar)
2018-02-21	Miljöledningsmöte
2018-03-21	Miljöledningsmöte
2018-04-11	Grundutbildning för förtroendevalda del 1 med Magnus Myrberg
2018-05-23	Presentation av klimatkompensationsblankett på onsdagsfrukostmöte för hela personalen
2018-05-29	Grundutbildning för förtroendevalda del 2 med Magnus Myrberg
2018-05-31	Miljöledningsmöte
2018-09-04	Miljöledningsmöte
2018-09-26	Grundutbildning för all personal
2018-10-03	Miljöledningsmöte
2018-10-31	Miljöledningsmöte

3. Nacka församlings vision & miljöpolicy

Vision

Nacka församling förmedlar hopp och framtidstro utifrån en helhetssyn på skapelsen och är trovärdig i arbetet för miljö och en hållbar värld.

Policy

Nacka församling skall förvalta och värna skapelsen genom att:

- I all sin verksamhet, i alla beslut arbeta för en hållbar och rättvis utveckling, främja ett väl fungerande kretslopp, biologisk mångfald och en god hushållning med naturresurser och energi.
- Med utbildning, information och kommunikation göra miljöarbetet väl känt i församlingen samt motivera och inspirera församlingsbor att vara goda föredömen.
- Påverka, ställa krav på och samarbeta med andra församlingar, leverantörer, myndigheter och organisationer.
- Betrakta miljöförbättrande åtgärder som investeringar.
- Förebygga föroreningar i luft, mark och vatten genom att beakta miljöpåverkan av det vi gör.
- Ständigt sträva efter att förbättra utnyttjandet av våra resurser inom församlingen.
- Följa aktuell lagstiftning i vårt miljö- och hållbarhetsarbete.

4. Miljöarbetets organisation och struktur

Nacka församling organiserar miljö- och hållbarhetsarbetet på följande sätt:

Kyrkorådet har det övergripande strategiska ansvaret. Övergripande mål, vision och miljö-policy fastställs av kyrkorådet. Senaste uppdateringen av policyn beslutades 2018-10-24.

Kyrkoherden är ansvarig för att miljöarbetet fortskrider i praktiken och att rutiner för miljöarbetet integreras i arbetsuppgifterna. Till stöd för detta arbete, finns **miljösamordnare** och **miljöledningsgrupp**.

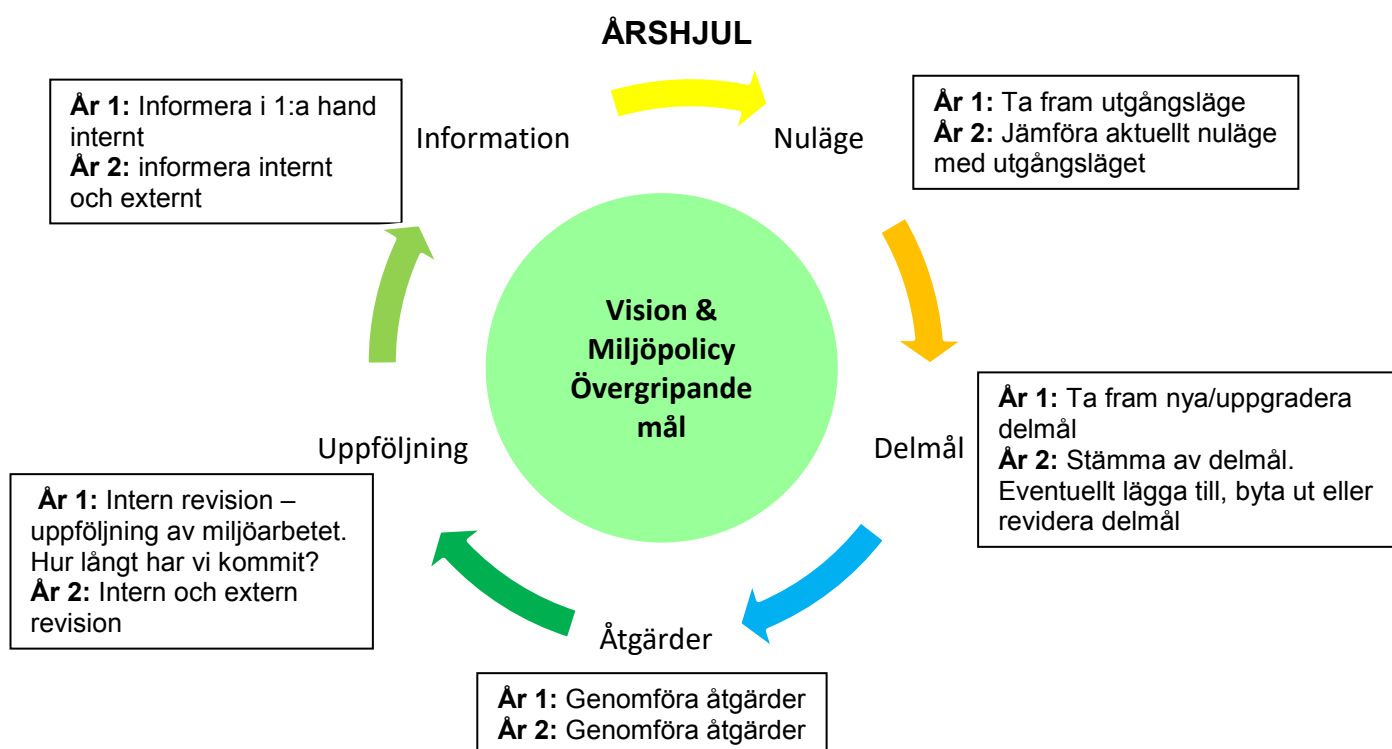
Miljösamordnaren sammanställer och dokumenterar miljöarbetet i församlingen. Hen sammankallar miljöledningsgruppen, tar fram dagordningar och underlag samt skriver mötesprotokoll till miljöledningsgruppens arbete.

Miljöledningsgruppen består av minst 5 personer och leds av en enhetschef. Gruppen har minst en representant var från församlingens tre enheter. I gruppen ingår: Peter Lygon (adm. chef), Carina Eriksson (miljösamordnare, rep. administration), Jessica McCarthy (rep. kyrkogårdsförvaltningen), Johan Lindström (rep. församlingsverksamheten) och Nadia Mitrovski (rep. församlingsverksamheten).

Uppdraget för miljöledningsgruppen är att:

- ansvara för det systematiska miljöarbetet.
- tillse att åtgärdsprogrammen följs, följa upp delmålen.
- kommunicera och inspirera i det fortsatt miljö-/hållbarhetsarbete.
- vidareutveckla arbetet, sätta upp nya delmål..

Nya delmål tas fram genom att verksamheterna ger förslag på delmål och åtgärdsprogram som sedan bereds i miljöledningsgruppen. Miljöledningsgruppen kan också ta fram egna delmål och åtgärdsprogram. Chefsgruppen (som består av kyrkoherde, adm. chef, kyrkogårdschef och HR-specialist) fastställer delmål och åtgärdsprogram.

FÖRSAMLINGSINSTRUKTION NACKA FÖRSAMLING 2016

5. Utdrag ur Församlingsinstruktionen

kallelse och vision

Kristus som gav kärleken ett ansikte sammanfattar församlingens uppdrag i Matt. 22:37, 39. *"Du skall älska Herren, din Gud, med hela ditt hjärta och med hela din själ och med hela ditt förstånd. Du skall älska din nästa som dig själv."* Utifrån denna helhetssyn på tillvaron formulerar vi vår treeniga vision.

ALLT ÄR ETT Vi vill se bortom gränser, bortom samfund, bortom religioner mot det som håller tillvaron samman. Människa och Gud, människa och människa, människa och skapelse är förenade i Gud. Detta är vår världs- och gudsbild ur ett teologisk och ideologiskt perspektiv.

MÄNNISKAN I BALANS Vi vill stå för en helhetssyn på människans olika behov och möjligheter. Ande, kropp och själ talar var för sig och tillsammans om Gud, om identitet, om inre stillhet och mening. Detta är vår människosyn ur ett holistiskt perspektiv.

KYRKAN SOM MEDVANDRARE Vi vill vandra tillsammans med människor i alla åldrar för att därigenom kunna dela utsatthet och glädje, dela tradition och liv, samt i dialog med vår samvärld och samtid stå i en ständig utveckling. Detta är vår kyrkosyn ur ett pilgrimsperspektiv.

6. Nuläge, miljö- och hållbarhetsmål

I. Församlingens pastorala verksamhet

Gudstjänst

Övergripande mål

Nacka församlings gudstjänstarbete präglas av en medvetenhet där den hållbara utvecklingen beaktas.

Nulägesbeskrivning mars 2016

Vi har en helhetssyn på sambandet mellan kristen tro och hållbar utveckling som kommer till uttryck i våra gudstjänster och vi tar upp kollekt till natur-, miljö- och/eller sociala projekt men arbetar inte med temagudstjänster. Vi använder ekologiskt bröd och vin men har lägre grad av medvetenhet vid val av blommor. Vi arbetar för att fler ska vara delaktiga i gudstjänsten och skapar mötesplatser för samtal om hållbar utveckling vid vårt kyrkkaffebord. Vi håller ibland gudstjänster, där hållbarhetsperspektivet står i fokus, på andra ställen än i kyrkorummet, t.ex. på äldreboenden.

Delmål	Åtgärd	Ansvarig	Klart?	Uppnått
Nacka församling strävar efter att gudstjänsten och aktiviteter i samband med den ska ha minsta möjliga klimatpåverkan och bidra till en hållbarare värld/ett hållbarare samhälle både socialt, ekonomiskt och ekologiskt	Alla söndagars kyrkkaffen i församlingen ska vara vegetariska, ekologiska och/eller Fairtrade	Kyrkoherde Husmor/-far i resp. kyrka	2017	November 2017
		Resurser		
		Budget Husmor/-far i resp. kyrka		
Nacka församling vill bidra till en hållbarare värld/ett hållbarare samhälle både socialt, ekonomiskt och ekologiskt genom ett ändrat förhållningssätt till altarblommor.	Plocka blommor i närområdet när säsongen tillåter i Fisksätra Säsongsuppsättning med längre hållbarhet i Älta & Fisksätra. Församlingen ska, så långt det är möjligt, använda ekologiska, Fairtrade- eller närodlade blommor i alla kyrkor.	Ansvarig	2017	November 2017
		Kyrkoherde Verksamhetsledare		
		Resurser Medarbetare Lokal blomleverantör		

Diakoni

Övergripande mål

Utgångspunkt: Värna fascinationen och kärleken till skapelsen och de skapade. Öka vårt användande av närproducerat, ekologiskt och rättvisemärkt. Utnyttja de möjligheter som finns till att handla via Fair Trade och andra sociala handelsprojekt. Uppmana församlingsbor och medarbetare i våra verksamheter att tänka ekologiskt, närproducerat, kravmärkt och rättvisemärkt.

Använda oss av närproducerat/ekologiskt/rättvisemärkt utifrån det mest miljövänliga och öka återbruk av kläder och saker. Se och lära oss mer om hela kedjan av tillverknings/odlingsprocessen ända till slutprodukt och avfallshantering. (Tillägg 2015)

Nulägesbeskrivning mars 2016

Den kristna trons helhetssyn på sambandet mellan andlighet och hållbar utveckling kommer till uttryck i diakonin, t.ex. vår julbasar, uppvaktning med julklapp, syföreningens och diakonikretsens choklad och änglar. Vi köper varor med Fairtrade-märkning och vi samarbetar med olika organisationer i frågor om hållbar utveckling, t.ex. i internationellt café, Sackeus och hembygdsföreningen. Vi tydliggör den kristna trons syn på miljöfrågor och hållbar utveckling vid ekologiska lunchträffar, sorgegruppen i naturen och vandringar samt vid enskilda samtal som syftar till att stärka möjligheter till hållbart liv.

Vi skapar mötesplatser för dialog mellan unga och äldre för erfarenhetsutbyte om liv och livsvillkor bl.a. vid våra familjeläger och vid lunchträffarna, församlingsfest, internationellt café, Öppet hus i Älta, Råd & Stödcentret och Källan i Fisksätra. Vi arbetar för att skapa mötesplatser som bidrar till en mer hållbar livsstil.

Delmål	Åtgärd	Ansvarig	Klart?	Uppnått
Uppmuntra och aktivt hjälpa till med att återanvända t.ex. kläder, skor och elektronik.	Församlingen ordnar insamling av möbler, elektronik, kläder m.m. för utdelning till behövande familjer.	Diakonerna	2017	2017 Återkommande
		Resurser		
		Medarbetare, Volontärer, Givare Inhyrd container Facebook-grupp: Goda krafter Övriga kontakter		

Pedagogik

Övergripande mål

Lära och liv är ett! Det vi säger och gör ska harmoniera med varandra. Att det går ihop och talar samma språk. "Tanke, handling och bön blir ett". Att tydliggöra miljötanket i ett kristet sammanhang samt koppla ihop det med förvalterskap och skapelsesteologin.

Att göra det man säger. Att det inte bara blir nedskrivna ord utan att det främjar handling inom området. (Tillägg 2015)

Nulägesbeskrivning mars 2016

Vi har med miljö och hållbar utveckling som en viktig del i barn, ungdoms- och konfirmandarbetet. En helhetssyn på sambandet mellan kristen tro och hållbar utveckling kommer till uttryck i undervisningen i både teori och praktik. Vi ställer miljökrav på de kursanläggningar vi använder i vår konfirmand- och ungdomsverksamhet men vi använder inte i så stor utsträckning som möjligt miljömärkta kursmaterial. Vi har i dagsläget inte en gemensam värdegrund kring miljö men vi vill ha det. Medvetenheten är hög men vi lever inte alltid som vi lär, inte till 100 %.

Delmål	Åtgärd	Ansvarig	Klart?	Uppnått
Att inspirera till en mer hållbar livsstil	100 % av allt som serveras i ungdomsarbetet i Nacka ska vara vegetariskt	Pedagogerna	2017	1 nov 2017
		Resurser		
	50 % av allt som serveras i ungdomsarbetet i Älta och Fisksätra ska vara vegetariskt	Budget Medarbetare Ungdomsledare		

Kommunikation/Mission

Övergripande mål

Arbetet för miljö och en hållbar utveckling samt ansvar för skapelsen skall vara en omistlig del av vårt missionsarbete.

Nulägesbeskrivning mars 2016

En helhetssyn på sambandet mellan kristen tro och hållbar utveckling kommer till uttryck i missionen och vi arbetar för att fler skall vara insatta och delaktiga i arbetet för en hållbar utveckling. Vi stödjer internationella projekt som har som syfte att leda fram till en förbättring av utvecklingsländernas situation och vi samarbetar med olika organisationer i frågor om hållbar utveckling.

Delmål	Åtgärd	Ansvarig	Klart?	Uppnått
Fairtrade-försäljning i alla kyrkor	Införa Fairtrade-försäljning i alla kyrkor	Ansvarig präst	2017	2017
		Resurser		
		Budget Medarbetare		
1 % av budgeterade kostnader för församlingsverksamhet ska gå internationell verksamhet	Utfall skall överensstämma med budget	Ansvarig	2017	2017
		Kyrkoherde Administrativ chef		
		Resurser Budget		

Arbetsmiljö

Övergripande mål

I Nacka församling har alla medarbetare rätt till en sund, säker och stimulerande arbetsmiljö.

Nulägesbeskrivning mars 2016

Vi utformar den fysiska arbetsmiljön så att såväl alla anställda som miljön får sina behov tillgodosedda.

Vi arbetar för att skapa en god psykosocial arbetsmiljö som tar hänsyn till den enskilde arbetstagarens behov och vi arbetar för att skapa balans mellan arbete och personlig utveckling.

Nacka församling har ett fungerande skydds-/arbetsmiljöarbete sedan 2002 med skydds-/arbetsmiljökommitté, där alla arbetsmiljörelaterade frågor behandlas.

II. Förvaltning och ekonomi

Övergripande mål

Nacka församling har en ekonomi- och förvaltningspolicy som värnar om både etik och miljö.

Nulägesbeskrivning mars 2016

Nacka församling har sedan länge beslutat sig för att förvaltningen ska följa Svenska kyrkans placeringspolicy. Vi väger in miljö- och hållbarhetsperspektivet i vårt arbete med budgetfrågor i den mån det är möjligt. Nacka församling förvaltarskog och mark förutom den som kyrkor och kyrkogårdar ligger på. Församlingen har inte grönt och socialt bokslut.

Delmål	Åtgärd	Ansvarig	Klart?	Uppnått
Nacka församling kan redovisa ett enkelt grönt bokslut.	Ta fram utgångsvärden till grönt bokslut, t.ex. el, värme, flyg- & bilresor och pappersförbrukning.	Miljösamordnare Administrativa enheten	2017	Mars 2018
		Resurser		
		Medarbetare		

III. Byggnader

Övergripande mål

Nacka församlings fastigheter ska ha det mest effektiva energisystemet för varje fastighet.

Nulägesbeskrivning mars 2016

En underhållsplan gällande alla fastigheter i församlingen är upprättad av en extern fastighetskonsult. Den gäller i 20 år f o m 2010-2030.

Värme och ventilation: Församlingen gör energieffektiviseringar och har installerat värmeåtervinning där det är tekniskt möjligt. Vi har tilläggsisolerat vidnsbjälklaget och tätar fönster och dörrar där det är möjligt ur ett antikvariskt perspektiv. Vi genomför OVK regelbundet men luftflödet är inte anpassat efter behov. Alla radiatorer är försedda med termostater som ses över regelbundet. Vi har inte lättförståeliga drifts- och underhållsinstruktioner.

EI: Församlingen använder enbart grön el men har inte investerat i vindkraft eller andra förnyelsebara energikällor i sådan omfattning att denna elproduktion motsvarar vår egen årsanvändning av el. Vi har inte ett elsparprogram och följer inte upp elanvändningen månads- och årsvis. Vi har minimerat elanvändningen för drift, har säkringsstorlek på elmätare anpassad efter aktuell belastning, har installerat timers där det är möjligt och minimerat behovet av komfortkyla. Vi har inte separata mätare för stora elförbrukare.

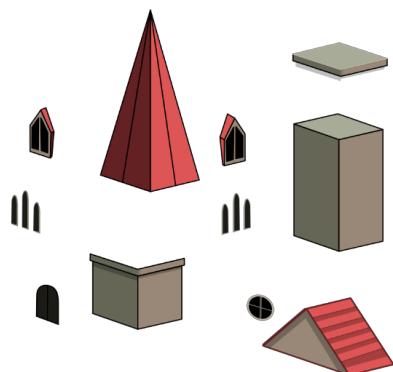
Driftsinstruktioner finns. Vi har bytt till effektivare ljuskällor där så är möjligt och tänder bara belysningen då det finns behov. Fasadbelysningen är tänd mer än befogat.

Vatten och avlopp: Vi mäter inte vår Vattenförbrukning varje månad eftersom det står på fakturan. Vi byter till vattensnål teknik efterhand. Församlingen saknar rutiner för att upptäcka och åtgärda vattenläckage. Vi tar inte hand om dagvattnet lokalt men vi använder sjövattnen för bevattning Vi separerar inte urin, fekalier och BDT (Bad Disk Tvätt)-vatten. Vi har olje- och fettavskiljare i avlopp där det är befogat.

Byggnade, renovering och rivning: Församlingen gör en miljökonsekvensbedömning innan vi fattar beslut om ny- om- eller tillbyggnad och ställer miljökrav på byggnadsmaterial. Vi ställer krav på energieffektivitet undersöker möjligheten att återvinna värme ur ventilationsluften och installerar adekvat utrustning då det är tekniskt möjligt vid varje ny- om- eller tillbyggnad. Det ställs även krav på byggnadens tekniska installationer för att begränsa elbehovet vid ny- om- eller tillbyggnad.

Delmål	Åtgärd	Ansvarig	Klart?	Uppnått
Församlingens nybyggnation av ekonomibyggnad i Storkällan ska minska behovet av el utifrån.	Solpaneler placeras på taket till ekonomibyggnaden	Fastighetsansvarig	2016	Oktober 2016
		Resurser		
		Budget Entreprenör		
Minska onödig elförbrukning p.g.a. glömda lampor.	Ljusrelä installeras på församlingens toaletter	Ansvarig	2017	2017
		Fastighetsansvarig		
		Resurser		
	Byte till LED-lampor i Nacka kyrka och församlingshem	Budget		
		Entreprenör		
		Ansvarig	2018	2018
Underlätta drift och underhåll av värme & ventilation	Gå igenom samtliga anläggningar för värme och ventilation och se till att instruktioner finns	Kyrkvaktmästare		
		Resurser		
		Budget		
		Medarbetare		
		Ansvarig	2017	Decem-ber 2017
		Fastighetsansvarig		
		Resurser		
		Medarbetare		

FAST BUILD KIT FOR CHURCH

EXAMPLES

IV. Kyrkogårdar och markanläggningar

Övergripande mål

Nacka kyrkogårdsförvaltning skall alltid ta hänsyn till miljöaspekter och väga in miljökonsekvenserna vid sitt arbete med att skapa en hållbar verksamhet för ett långsiktigt och hållbart miljöarbete.

Nulägesbeskrivning mars 2016

Kyrkogårdsförvaltning arbetar idag aktivt med fokus på hållbart miljöarbete, där vi bl .a. källsorterar och använder oss av el eller miljöklassat bränsle till vår maskinpark. Vi använder överskottsvärme från krematoriet till ekonomibyggnaden. Förvaltningen ingår i programmet med "Svenska kyrkans miljödiplomering" för Nacka församling.

Växtval, markskötsel m.m.: Kyrkogårdsförvaltningen arbetar för att främja den biologiska mångfalden. Vi har få hårdgjorda ytor och grus på kyrkogårdsgångarna. I Storkällan har vi gatsten och asfalt på bilvägarna. Vi har så lite klippta gräsytor som möjligt, låter gräsklipp ligga kvar och göda marken, har justerat klipphöjden för att minimera antalet klippningar/säsong samt att vi använder, om så är möjligt, elektriska eller handdrivna klippare. Vid nyanläggning av häckar väljer vi sorter som kan växa fritt, när där så är möjligt utan att skymma gravstenar. Vi uppmuntrar gravrättsinnehavarna att välja perenner istället för ettåriga växter. Vi rensar ogräs huvudsakligen manuellt och vi lägger höstlöv under buskar eller på komposten. Vi komposterar vissa delar av vårt organiska avfall. Vi använder gödningsmedel i mycket begränsad omfattning och köper då endast KRAV-godkänd gödning. Vi delar med oss av våra erfarenheter av miljöanpassad markanvändning.

Begravningsverksamhet: Vi verkar på central nivå, genom branschorganisationen SSIB, för att KRAV-godkända, närodade och/eller vildväxande blommor används vid begravingar i kransar m.m. och vi arbetar även för att plast undviks i utsmyckningarna. Vi sprider inte miljörekommendationer vad det gäller kyrkogårdsskötsel och begravningsrutiner till leverantörer och begravningsbyråer. Vi verkar för att på olika sätt minska miljöbelastningen genom till exempel att använda bårtäcke, källsortering på kyrkogården, fordon med mindre miljöpåverkan. Krematoriet har bästa tillgängliga teknik för kvicksilverrening, krematorieprocessen är energioptimerad och överskottsvärmen tillvaratas.

Delmål	Åtgärd	Ansvarig	Klart?	Uppnått
Kyrkogårdsförvaltningen vill minska behovet av nybruten sten och på så sätt bidra till ett hållbarare resurstänkande	Återanvändning av gamla gravstenar. Ett nytt kvarter ska invigas år 2017 med enbart äldre återtagna stenar. Tanken är att istället för att skickas till kross, används gravstenarna åter igen, där namn m.m. slipats bort.	Kyrkogårds-mästare	2017	Allhelgona 2017
		Resurser Budget Medarbetare Gamla gravstenar Stenhuggeri		
Minska CO2-utsläpp från maskin- och fordonspark.	Övergång till biobränsle. Istället för diesel i våra bilar och traktorer, ska vi använda EcoPar Bio – ett förnybart, syntetiskt drivmedel tillverkat av slakteri- och oljeväxtavfall.	Ansvarig Kyrkogårds-chef	2017	April 2017
		Resurser Budget Medarbetare Leverantör		

V. Varor och tjänster

Övergripande mål

Nacka församling ska vid inköp av varor och tjänster ta ansvar för en god hushållning med naturresurser och energi, samt främja ett fungerandekretslopp och rättviseperspektiv.

Nulägesbeskrivning mars 2016

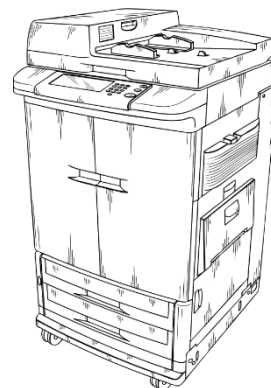
Vi försöker köpa in miljö-, krav- och rättvisemärkta varor så långt det går. Vi återanvänder möbler när så är möjligt.

Generella inköpskrav: Församlingen har upprättat en förteckning över de varor och tjänster vi köper, bl.a. har vi en basutbudslista för kontorsmaterial. Vi arbetar med att utforma en upphandlingspolicy/inköbspolicy som ska styra våra inköp. Vi tar hänsyn till de ekologiska och sociala konsekvenserna vid val av produkter och vi ställer miljö- och rättvisekrav på våra leverantörer. Vi kontrollerar oftast om vi kan använda begagnat innan vi köper nytt. Vi prioriterar låg energianvändning vid inköp av maskinutrustning.

Möbler & textil: Vi ställer inte miljökrav vid nyinköp av möbler. Vi väljer inte miljömärkta textilier så långt det är möjligt och vi undviker inte bomullstextilier på grund av stor miljöbelastning vid odling och produktion. Vi väjer ibland textilier som behöver flamskydd. Vi väljer i huvudsak textilier som inte behöver kemtvättas. Vid nyinköp av armaturer, väljs sådana med effektiva lysrör eller med LED-lampor.

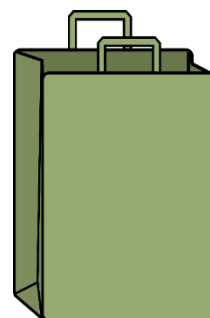
Kontorsmaskiner: Vi ställer miljökrav vid upphandling av kontorsmaskiner. Vi har ställt in våra datorer så att energisparfunktionen är aktiverad. Nya datorer levereras med energisparfunktionen aktiverad. Kontorsmaskinerna stängs av automatiskt när de inte används. Vi använder dubbelsidig kopiering som standard. Vi försöker använda det i möjligaste mån. Vi använder dubbelsidig utskrift som standard. Vi använder det så ofta som möjligt men ibland behöver man skriva ut enkelsidigt. Vi borde bli bättre på att ställa om skrivarna till dubbelsidig utskrift även när vi skriver ut journaler och bokföringsunderlag ur ekonomisystemen, då dessa verkar vara förinställda på enkelsidiga utskrifter.

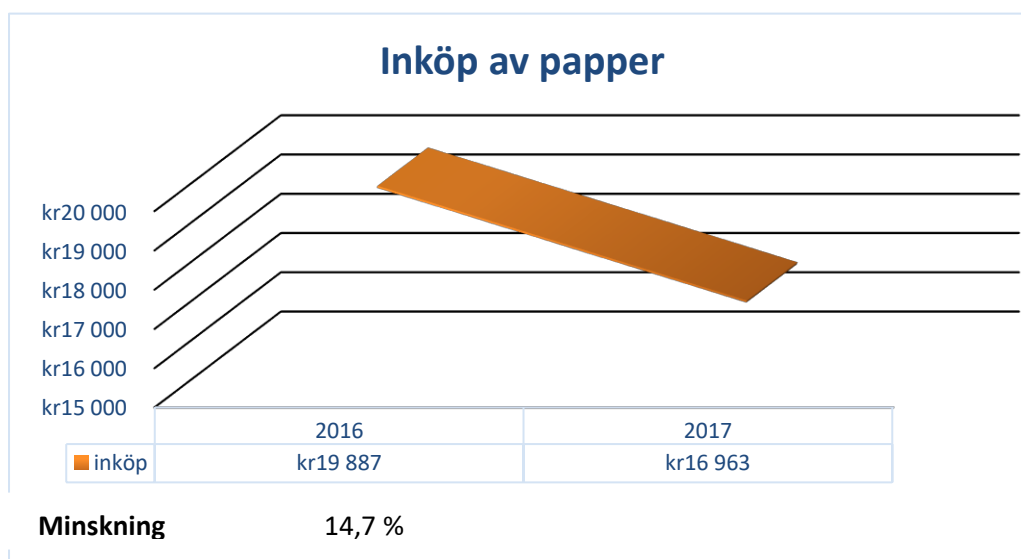
Kontorsmaterial: Vi har mätt vår pappersförbrukning vid några tillfällen men borde bli bättre på att följa upp. Vi har en basutbudslista sedan flera år och följer den. Vi köper endast i undantagsfall något utöver den. Vi har ställt om till arkivering i arkivkartonger istället för i pärmar och i plastmappar. Vi har använt arkivkartonger sedan mycket lång tid tillbaka, långt innan miljödiplomering ens kom på tal. Vi köper inte kontorsmaterial med PVC-plast och vi använder enbart miljömärkt papper. Vi återlämnar alla använda tonerkassetter och bläckpatroner för återanvändning. Vi vet faktiskt inte om vi köper återanvända miljömärkta tonerkassetter och bläckpatroner eller ej. Vi anlitar enbart miljöcertifierade tryckerier. Vi trycker inte så ofta men vårt "hustryckeri", där vi trycker terminsbroschyren m.m., är miljöcertifierade i hela tryckprocessen (inkl. leverans).

Livsmedel: Vi Nacka församling ställer delvis miljö- och rättvisekrav när vi köper livsmedel. Vi köper så ofta och så många produkter som möjligt som är ekologiskt, KRAV-märkt, Fairtrade eller motsvarande men det kan vara svårt vid catering. Mycket av det vi köper är vegetariskt men inte för att maträtterna ska bli mer näringsriktiga. Församlingen ställer inte djuretiska krav men vi köper ytterst lite köttprodukter. Vi strävar efter att de livsmedel vi köper som är från tredje världen skall vara Fairtrade-certifierade och helst även KRAV-märkta. Vi har också egen försäljning av Fairtrade i Nacka kyrka. Vi köper inte enportionsförpackningar. Vi använder nästan alltid flergångsservis. Endast i undantagsfall används engångsartiklar. Församlingen är diplomerade Kyrka för Fairtrade.

Delmål	Åtgärd	Ansvarig	Klart?	Uppnått
Nacka församling vill ha en struktur för sin konsumtion av varor och tjänster	Upphandlings-/inköspolicy	Administrativ chef	2017	December 2017
		Resurser		
		Medarbetare		
Församlingen ska minska sin pappersförbrukning	Alla anställda ska vara medvetna hur man skriver ut dubbelsidigt. Och att man inte behöver skriva ut allt.	Ansvarig	2017	2017
		IT-ansvarig		
		Resurser		
		Medarbetare		
	Minska kontospappersförbrukning med 10 % 2017 jämfört med 2016.	Ansvarig	2017	2017 Minskning knappt 15 %
		Inköpsansvarig för kontorsmaterial Alla anställda		
Resurser				
	Medarbetare			
Minska miljöpåverkan vid inköp av livsmedel	Köpa miljömärkta livsmedel och/eller närproducerat så långt möjligt och ställa krav på leverantörer	Ansvarig	2017	2017
		Husmor Var och en som gör inköp		
		Resurser		
		Budget		
		Medarbetare		

VI. Transporter och kommunikation

Nacka församlings elbil

Övergripande mål

Nacka församling ska vid resor och transporter, ta ansvar för en god hushållning med naturresurser och energi, samt främja ett fungerande kretslopp,

Nulägesbeskrivning mars 2016

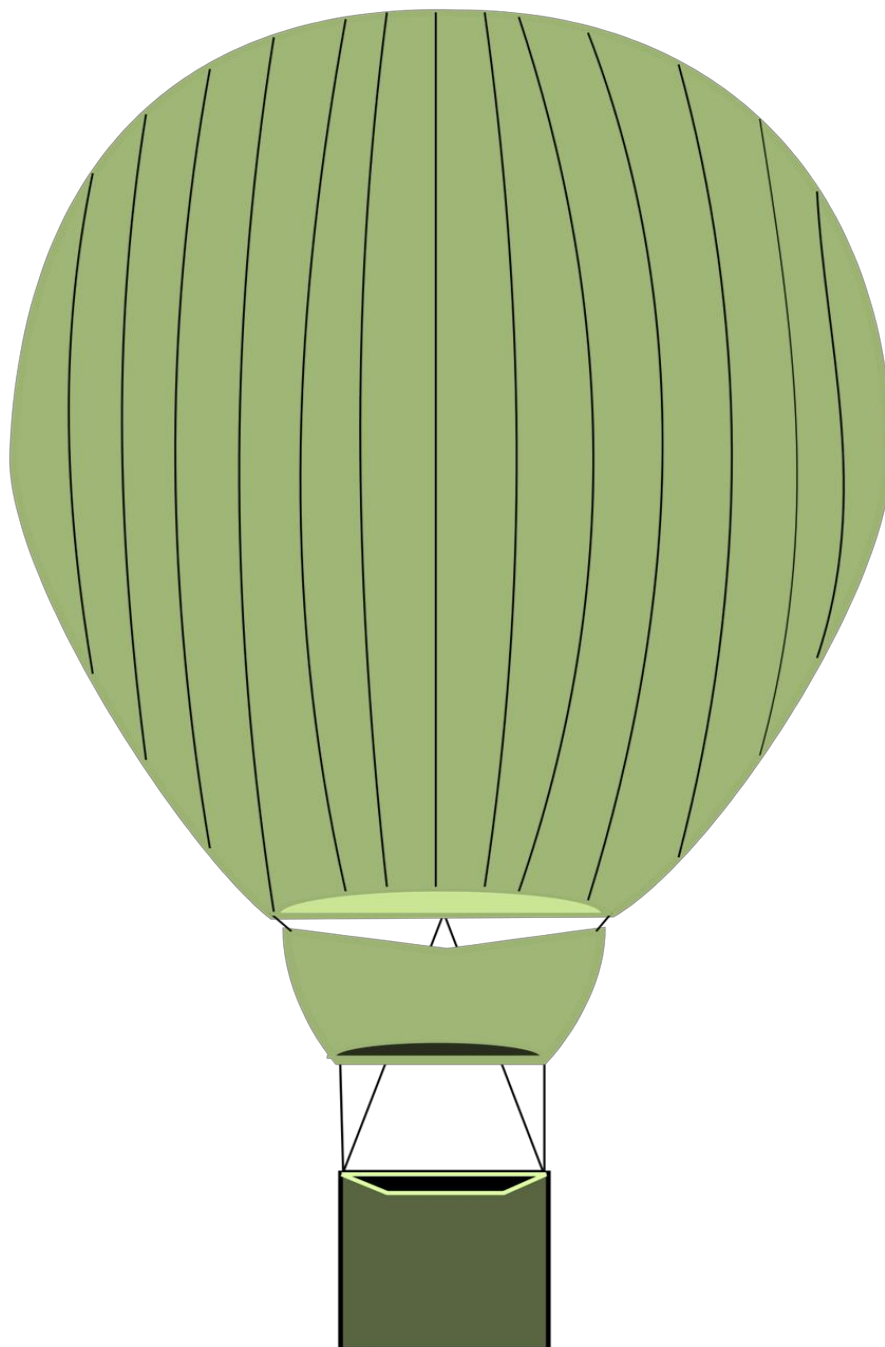
Maskiner & fordon: Nacka församling har en modern fordonspark och det finns en omställningsplan för maskinparken. Vi serverar regelbundet maskiner och fordon samt använder eldrift, miljöbränsle, helsyntetisk motorolja, miljögodkända bilvårdsprodukter och kylarvätska baserad på propylenglykol men köper inte enbart regummerade däck och använder inte enbart miljögodkända hydrauloljor.

Persontransporter: Församlingen har en resepolicy och vi uppmuntrar medarbetarna att välja klimatsmarta alternativ. Församlingen redovisar inte CO₂-utsläpp vid resor och klimatkompenserar inte men planerar att göra det.

Godstransporter: Vi ställer inte miljökrav på de transporter som fraktar gods till och från församlingen/enheten och kan inte redogöra för hur vi minskar dem. Vi kan redogöra för hur vi minskar godstransporterna internt. Vi försöker samköra så mycket som möjligt. Vi har en elbil för interna transporter mellan kyrkorna.

Posthantering: Vi har inte upprättat rutiner för att använda B-post i första hand. Vi använder e-post och Intranät eller andra sätt för att ge tillgång till elektroniska dokument och undviker därmed utskrift/kopiering och utskick av protokoll och andra standardförsändelser.

Delmål	Åtgärd	Ansvarig	Klart?	Uppnått
Nacka församling klimatkompenserar sina flygresor	Utarbeta en mall för redovisning av utlandsresor och längre resor inom Sverige.	Miljösamordnare	2017	Mars 2018
		Resurser Medarbetare		
	Steg 1: Klimatkompensera alla flygresor med start 1 juli 2018	Ansvarig Miljösamordnare & kamrer	2018	Juli 2018
		Resurser Budget Medarbetare		

VII. Kemikalier & Avfall

Övergripande mål

Svenska kyrkan i Nacka församling ska minimera användandet av kemikalier och belasta miljön med så lite avfall som möjligt.

Nulägesbeskrivning mars 2016

Källsortering sker i de flesta av församlingens byggnader. Matavfallssortering finns på i de flesta byggnader ställen. Det finns en fungerande källsortering på förvaltningshuset. Där finns förutsättningar för källsortering, t.ex. plast, papper, farligt avfall m.m., dock ej livsmedel. Det finns ett särskilt avsett skåp för farliga kemikalier.

Kemikaliehantering: Vi hanterar och förvarar våra kemikalier enligt de lagar och anvisningar som finns, har en lista över alla de kemikalier som används, följer försiktighetsprincipen och substitutionsprincipen vid inköp samt köper bara från kända leverantörer och endast den mängd som behövs. Vi använder städmetoder som påverkar miljön så lite som möjligt och vår inhyrda städfirma är Svanen-märkt. Vi sköter vår tvätt så miljöanpassat som möjligt och tvättar det mesta själva.

Avfall, restprodukter & farligt avfall: Vi har gjort en inventering av våra restprodukter och farligt avfall och sorterar de avfallsfraktioner som omhändertas på orten. Vi försöker minimera det blandade avfall som sorteras som brännbart. Vårt farliga avfall samlas in och rutiner finns för hur detta tas om hand på ett säkert sätt tills det når kommunens mottagning av farligt avfall. Vi har tydliga instruktioner, synliga för alla som berörs, om hur avfall ska sorteras. Vi komposterar inte vårt köksavfall utan det återvinns av kommunen. Vi komposterar inte allt trädgårdsavfall. Det är inte lönsamt att kompostera t.ex. löv – bortskänkes istället till privata odlare. Vi saknar rutiner för att erbjuda andra att ta över fungerande maskiner som vi inte själva behöver längre men vi har rutiner för att alla uttjänta kontorsmaskiner och telefoner lämnas åter till leverantören eller till elektronikskrotföretag. Vi har inte rutiner för att det skall vara lätt att återlämna, lagra och återanvända begagnat kontorsmaterial i stället för att använda nyinköpt. Men vi har hyllor och skåp, där vi kan lägga tillbaka plastmappar, pärmar och annat på angiven plats för återbruk. Vi lämnar in tonerkassetter och bläckpatroner för återanvändning. Vi kontrollerar om vi kan använda begagnade möbler, lampor och textilier innan vi köper nytt. Vi delar inte upp alla byggdelar i olika materialslag för återanvändning, materialåtervinning och/eller energiutvinning vid ny- om- eller tillbyggnad. Vi använder begagnat eller återvunnet byggnadsmaterial då det är möjligt vid ny- om- eller tillbyggnad.

Delmål	Åtgärd	Ansvarig	Klart?	Uppnått
Införa matavfallsortering i Vita huset	Införskaffa lämpliga kärl	Kyrkogårdsförvaltning	2017	Sommar 2016
		Resurser		
		Budget Medarbetare		
Alla berörda medarbetare ska veta att och var det finns en kemikalielista (gäller kyrkogårdsförvaltningen i första hand)	Information på personalmöten. Inför varje säsong och vid nyanställning	Ansvarig	2016 2017 2018	Uppnått Sker fortlöpande
		Kyrkogårdsförvaltning		
		Resurser Medarbetare		
Kemikalier som vi använder får ej innehålla ocertifierad palmolja fr.o.m. 1 november 2017	Kontroll av kemikalier	Ansvarig	2017	?
		Kyrkogårdsförvaltning		
		Resurser Medarbetare		

Nödlägesberedskap och riskanalys

Församlingen ska i första hand förebygga olyckor och tillbud genom riskanalys och genomföra lämpliga åtgärder mot de risker som upptäcks. Tillbud och olyckor ska rapporteras och utredas för att förhindra framtida olyckor. Rapport ska vid olycksfall skickas till berörd myndighet.

De största miljöriskerna har identifierats inom kyrkogårdsförvaltningen. Här är det viktigt med information och rutiner. Information ges på personalmöten och vid nyanställningar.

Kyrkogårdsförvaltningen använder syntetisk diesel, EcoParBio, till sina dieseldrivna maskiner och fordon. Den är biologiskt nedbrytbar och inte giftig för vattenlevande organismer. Bränsletanken förvaras invallad enligt gällande föreskrifter. Vid spill eller brand ska EcoParBio hanteras på samma sätt som vanlig diesel.

Kyrkogårdsförvaltningen är mycket restriktiv med användande av kemikalier i sin verksamhet. Ogräs rensas manuellt, bränns eller ångas bort. Mördarsniglar plockas bort manuellt. De farliga kemikalier som dock finns, förvaras i ett godkänt skåp och en pärm med produktfaktablad finns i anslutning till skåpet. Varje produkts faktablad har instruktioner för vad man ska göra om olyckan trots allt är framme.

Risk:	Förhindras genom:	Vid olycka görs följande:
Kemikalieutsläpp - förvaring - läckage - hantering	Farliga kemikalier förvaras i godkänt skåp på särskild plats. Pärm med säkerhetsdatablad finns i anslutning till kemikalierna. Saneringsutrustning finns lättillgängligt. Information & rutiner	Sanering görs och lämnas på deponi. Vid större incident larmas räddningstjänsten.
Bränsleutsläpp - förvaring - läckage - hantering	Regelbunden besiktning av bränsletankar sker enligt lag av utomstående kontrollant. Dieseltank är invallad enligt föreskrift. Saneringsutrustning finns lättillgängligt. Information & rutiner	Sanering görs med tillgänglig saneringsutrustning och lämnas på deponi. Vid större incident larmas räddningstjänsten.
Hydrauloljeutsläpp - förvaring - läckage - hantering	Olja förvaras på särskilt plats. Oljeavskiljare finns i garage där oljan hanteras. Saneringsutrustning finns lättillgängligt. Information & rutiner	Sanering görs med tillgänglig saneringsutrustning och lämnas på deponi. Vid större incident larmas räddningstjänsten.
Farligt avfall - förvaring - läckage - hantering	Farligt avfall förvaras i godkänt skåp på särskild plats tills det når kommunens mottagning av farligt avfall. Information & rutiner	Vid incident larmas räddningstjänsten.
Brand i församlingens lokaler	Säkerhetstänkande Utbildning Information & rutiner Brandsläckningsutrustning	Rädda – varna och hjälp alla ut ur byggnaden Larma – ring räddningstjänsten Släck – om möjligt och utan risk för liv & hälsa, släck med tillgänglig brandutrustning Invänta räddningstjänsten Automatiskt larm från Nacka kyrka till räddningstjänsten. Övriga byggnader har larm kopplade till bevakningsföretag

Miljöaspekter

Miljöaspektsregister

(OBS! Detta är ett förslag, med miljöaspekter som kan vara relevanta för verksamheten. Ta bort och lägg till miljöaspekter och delaktiviteter så att listan passar just er.)

Miljöaspekt: Delar av en organisations aktiviteter/verksamhet som kan påverka miljön (aktivitet som har en miljöpåverkan).

En betydande miljöaspekt är en miljöaspekt som har eller kan ha en betydande miljöpåverkan.

Miljöpåverkan: Varje gynnsam eller ogynnsam förändring i miljön som helt eller delvis orsakas av organisationens miljöaspekter. Miljöpåverkan kan antingen vara direkt eller indirekt.

Miljöeffekt: Miljöpåverkan leder till en effekt på miljön; en miljöeffekt; t.ex. resursbrist, klimatförändring övergödning eller hälsoproblem.

Nyckeltal/Mängd: För att kunna göra en värdering behöver man mäta/uppskatta mängden av varje delaktivitet. Många delaktiviteter kan mätas som årsförbrukning.

Andra exempel på hur man kan mäta:

- antal km uppdelat på olika färdmedel
- kg avfall för respektive fraktion per år

Allvarlighet: Gör en bedömning av miljöaspektens allvarlighet för miljön utifrån vilka miljöeffekter den leder till med hjälp av en skala 1-3; där 1 leder till allvarlig effekt och 3 till obetydlig effekt.

Värdering: Värdera de olika miljöaspekterna på en skala 1-3; där 1 har en betydande påverkan på miljön, och 3 har en obetydlig påverkan. De som värderas 1 är verksamhetens betydande miljöaspekter.

I värderingen viktas miljöeffekten och mängden samman. Farligt avfall kan t.ex. ge en allvarlig effekt på miljön, men mängderna är mycket små. Värderingen blir en tvåa. Materialförbrukning har en mindre effekt på miljön, men mängderna är stora. Värderingen blir en etta.

Vid den första genomgången, då de betydande miljöaspekterna ska tas fram, är det viktigt att göra en så noggrann uppskattning av mängderna som möjligt. Fortsättningsvis, som uppföljning, behöver man bara ta fram nyckeltal för de betydande miljöaspekterna (värdering 1). För sin egen skull är det givetvis bra att fortsätta ta fram nyckeltal även för andra miljöaspekter som är lätta att mäta, t.ex. el- och vattenförbrukning.

Miljöaspekt	Miljöpåverkan och vilken Miljöeffekt den ger upphov till	Delaktivitet	Nyckeltal/ Mängd	Allvar- lighet	Värde- ring
Transporter	- Förbrukning av icke förnybara resurser (fossila bränslen) → Resursbrist - Utsläpp av växthusgaser (CO₂) → Klimatförändring - Hälsopåverkande utsläpp (kväveoxider, partiklar m.m.) → Försurning, övergödning, hälsoproblem	Konfirmandresa Assisi buss			
		Konfirmandresa Gotland båt			
		Konfirmandresa Åre buss			
		Ungdomsledarresor			
		Skidläger Åre			
		Körresor			
		Studieresor			
Material- förbrukning	- Godstransporter (se <i>Transporter</i>) - Resursförbrukning vid tillverkning → Resursbrist - Utsläpp vid tillverkning, användning och avfallshantering → Påverkan på luft, mark och vatten - Restprodukter (se <i>Avfall</i>)	Taxi	31 705 kr		
		Km-ersättning, privatbil	4 678 km		
		Godstransporter			
		Rapsolja, Storkällan	58,433 m ³		
		HVO till maskiner			
		Kontorsmaterial			
		Mat			
Inköpta tjänster	- Godstransporter (se <i>Transporter</i>) - Resursförbrukning vid tillverkning → Resursbrist - Utsläpp vid tillverkning, användning och avfallshantering → Påverkan på luft, mark och vatten - Restprodukter (se <i>Avfall</i>)	Hygien			
		Kemikalier			
		Städning			
		GIP			
		Byggprojekt			
Elförbrukning/ energianvändning	- Förbrukning av icke förnybara resurser (fossila bränslen) → Resursbrist - Förbrukning av förnybara resurser (energiråvaror från jord- och skogsbruk) → Resursbrist vid för hårt utnyttjande - Utsläpp av växthusgaser (CO₂) → Klimatförändring	Grön el – Sveriges Energi	634 470 kWh		
		Solceller, Storkällans			
		Rapsolja, Storkällan			
		HVO till maskiner			
Uppvärmning		Fortum Värme AB	442 MWh		

	- Förbrukning av förnybara resurser (energiråvaror från jord- och skogsbruk) → Resursbrist vid för hårt utnyttjande - Förbrukning av icke förnybara resurser (fossila bränslen) → Resursbrist - Utsläpp av växthusgaser (CO₂) → Klimatförändring	Vattenfall	194,5 MW/h	
		Storkällan	restvärme	
Vatten-förbrukning	- Förbrukning av förnybar resurs → Resursbrist vid för hårt utnyttjande - Utsläpp till vatten → Övergödning - Elförbrukning vid vattenrening (<i>se Elförbrukning</i>)	Nacka Vatten och Avfall	2 052 m ³	
		Fisksåtra	? m ³	
		Sjövatten för bevattning		
Kyrkogårds-skötsel	- Påverkan på den biologiska mångfalden → positiv eller negativ effekt beroende på hur marken sköts - Maskiner förbrukar icke förnybara resurser (fossila bränslen) → Resursbrist - Utsläpp av växthusgaser (CO₂) → Klimatförändring - Hälsopåverkande utsläpp (kväveoxider, partiklar m.m.) → Försurning, övergödning, hälsoproblem - Utsläpp till mark och vatten av gödsel och kemikalier - Övergödning, förgiftning av mark och vatten - Buller från maskiner → stör människor och djur	Få hårdgjorda ytor		
		Perenner		
		Maskiner: El eller Eco-Par		
		Elfordon		
		Buller		
		Endast KRAV-märkt gödning och i minsta möjliga mån		
		Ogräs rensas manuellt		
Avfall	- Farligt avfall ger en risk för utsläpp till mark och vatten vid deponering → Risk för förgiftning av mark och vatten - Förbränning av avfall ger utsläpp till luft (CO₂, partiklar m.m.) → Klimatförändring, hälsoproblem m.m. - Material- och energiåtervinning bidrar till att sluta kretsloppet → Resursbristen minskas - Starkt ljud → kan störa människor i tätbebyggda områden	Matavfall	N 140 l/v Å 140 l/v F ?	
		Avfall	N 1320 l/v Å 660 l/v F ?	
		Källsortering i alla byggnader		
Klockringning		Nacka		

Indirekt miljöpåverkan

Följande saker ger ingen tydlig påverkan på miljön, men kan ge en indirekt miljöpåverkan.

Insamling av kollekt eller en predikan ger i sig ingen miljöpåverkan, men indirekt kan det ge en positiv miljöpåverkan om kollekten används till åtgärder som främjar hållbar utveckling, eller om predikan leder till att människor förändrar sitt beteende och blir mer miljövänliga.

Vid värdering av indirekt miljöpåverkan: Gör en uppskattning av hur mycket pengar/antal tillfällen eller motsv. som läggs på de olika delaktiviteterna (mängd). Gör sedan en bedömning av vilken potential det finns för att främja hållbar utveckling per krona/tillfälle eller motsv.

Värdera de olika miljöaspekterna på en skala 1-3; där 1 förekommer i stor mängd och har stor potential, och 3 förekommer i liten mängd eller har liten potential. De som värderas 1 är verksamhetens betydande miljöaspekter.

Miljöaspekt	Miljöpåverkan och vilken Miljöeffekt den ger upphov till	Delaktivitet	Mängd	Potential att främja hållbar utveckling	Värdering
Kapital-förvaltning	Indirekt miljöpåverkan. Pengarna kan placeras på ett sätt som gynnar en hållbar utveckling.	Följer Svenska kyrkans placeringspolicy ----- ----- -----			
Undervisning	Indirekt miljöpåverkan. Undervisningen kan ha ett innehåll som stimulerar till ett miljövänligare liv.	Vegetarisk mat Källsortering Information Konfirmationsundervisning Barn & ungdomsverksamhet Vegetariska kyrkkaffan ----- ----- -----			
Församlings-gemenskap	Indirekt miljöpåverkan. Församlingsgemenskapen kan ge utrymme för samtal kring miljöfrågor, samt ge människor framtidshopp och ork att jobba för en hållbar utveckling.	----- ----- ----- ----- ----- ----- -----			

Miljölagstiftning som berör Svenska kyrkans miljödiplomerings	
Nedan redovisas den miljölagstiftning som berör Svenska kyrkans arbete med hållbar utveckling. Redovisningen är kapitelindeldad enligt standarden i Svenska kyrkans miljödiplomerings. I ett inledande avsnitt beskrivs den viktigaste svenska miljölagstiftningen.	
Allmänt om miljölagstiftning	
Miljöbalken	
<i>Miljöbalken</i> (1998:808) är den viktigaste miljölagen och balken utgör grund för huvuddelen av miljölagstiftningen. Målet med miljöbalken (kapitel 1) är att främja en ekologiskt hållbar utveckling. I kapitel 2 finns ett antal allmänna hänsynsregler som alla som bedriver en verksamhet som kan ha miljöpåverkan har en skyldighet att följa. Hänsynsreglerna handlar bl a om: * Kunskap om verksamhetens miljöpåverkan * Försiktighet så att verksamheten inte medför skada för hälsa eller miljö * Hushållning med råvaror och energi, med prioritering av förnybara råvaror och energislag * Produktval – minst skadliga kemikalier ska väljas	Sök lagtexterna i sin helhet på notisum.se Om du vill läsa de lagar och förordningar som det hänvisas till i den här förteckningen så gör du enklast så här: * Gå in på www.notisum.se * Klicka på "Sök" * Skriv in namnet på lagen eller SFS-numret (tex 1998:808 för Miljöbalken) och klicka OK. * Klicka på länken [Fulltext] för att läsa hela texten.
Alla som bedriver verksamhet med miljöpåverkan har skyldighet att genom så kallad <i>egenkontroll</i> planera och kontrollera verksamheten för att motverka eller förebygga skada på människors hälsa eller miljön (26 kapitlet 19 §). För verksamheter som är anmälnings- eller tillståndspliktiga (gäller främst krematorier) gäller även <i>Förordning</i> (1998:901) om verksamhetsutövares <i>egenkontroll</i>. Tillståndspliktiga verksamheter (krematorier) ska enligt 26 kapitlet 20 § miljöbalken en gång per år lämna in en miljörapport till länsstyrelsen eller kommunen. I miljöbalken finns också särskilda bestämmelser om miljöfarlig verksamhet, kemiska produkter, avfall, vattenverksamhet med mera. Vissa av dessa bestämmelser tas upp nedan.	
Annan miljölagstiftning	
Det finns lagregler om miljö och hälsa också i ett flertal andra lagar. Några av de viktigare är: * <i>Arbetsmiljölagen</i> (1977:1160) om arbetsmiljö * <i>Strålskyddslagen</i> (1988:220) om radioaktiv strålning * <i>Tobakslagen</i> (1993:581) om bruk av tobak * <i>Livsmedelslagen</i> (2006:804) om livsmedelshantering * <i>Skogsvårdslagen</i> (1979:429) om naturhänsyn i skogsbruket	
Förordning om vattenförvaltning	
Mer information Vattenmyndigheterna	

Många församlingars verksamhet påverkas direkt eller indirekt av det åtgärdsprogram som vattenmyndigheten har fastställt enligt <i>Förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön</i> för att bibehålla god vattenkvalitet i sjöar, vattendrag och i grundvattnet. I åtgärdsprogrammen anges vilka åtgärder som behöver vidtas, när detta ska ske samt vilken myndighet eller kommun som behöver vidta respektive åtgärd. Åtgärderna är väsentligen av karaktären utredning och framtagande av föreskrifter, men kommer i ett senare skede att leda till krav på konkreta åtgärder för olika verksamheter som påverkar vattenkvaliteten.	
EU-lagstiftning	
Allt mer lagstiftning som gäller i Sverige beslutas numera i Bryssel. Så kallade direktiv ska infogas i svensk lagstiftning men om EU beslutar om förordningar gäller dessa direkt i EU:s alla länder. Viktigare EU-förordningar på miljöområdet är: * Reach-förordningen om registrering, utvärdering och tillståndsprövning av kemikalier * Ett antal förordningar om livsmedelskontroll och foder	
Detaljföreskrifter som berör Svenska kyrkans miljödiplomering	
I. Kyrkans liv och verksamhet	
Fysisk och psykosocial arbetsmiljö	
Regler om arbetsmiljö finns i <i>Arbetsmiljölagen (1977:1160)</i> samt ett stort antal föreskrifter från Arbetsmiljöverket. De viktigaste reglerna i Arbetsmiljölagen är regeln om arbetsgivarens ansvar för arbetsmiljön samt kravet på systematiskt arbetsmiljöarbete (3 kapitlet 2 och 2a §§). Arbetsmiljöreglerna berörs inte närmare här. En god vägledning till de viktigaste reglerna finns i "Den goda arbetsplatsen".	Mer läsning Den goda arbetsplatsen - en väg till hållbar utveckling, Göteborgs stift. Beställning: Karlstads stift.
II. Förvaltning och ekonomi	
Inom detta område finns inga lagkrav som har direkt betydelse för miljöarbetet.	
III. Kyrkans byggnader	
Energideklaration av byggnader	
<i>Lag (2006:985) om energideklaration för byggnader</i> ställer krav på energideklaration av flertalet byggnader. I energideklarationen ingår en inventering av byggnadens energiprestanda, d.v.s. hur mycket energi som åtgår vid drift av byggnaden. Av Svenska kyrkans byggnader omfattas flertalet byggnader. Följande byggnader är dock undantagna enligt 2 § Förordning (2006:1592) om energideklaration för byggnader : * Byggnader som i huvudsak används till andakt eller religiös verksamhet (kyrkor m.m.) * Ekonomibyggnader med lågt energibehov inom skogs- och jordbruksnäring * Fristående byggnader mindre än 50 kvm	

Sotning och brandskyddskontroll 3 kap 4 § Lag (2003:778) om skydd mot olyckor ställer krav på sotning och brandskyddskontroll. Närmare regler finns i <i>Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter (MSBFS 2014:6) om rengöring (sotning) och brandskyddskontroll</i>. Här framgår att kravet på sotning och brandskyddskontroll gäller för: * värme-, varmvatten-, varmlufts- och ångpannor * köksspisar, ugnar och andra jämförbara eldstäder * lokaleldstäder * imkanaler Sotning och brandskyddskontroll ska ske med vissa fastställda intervall.	Sotning MSB
Besiktning av oljecisterner Oljecisterner för diesel- och eldningsolja ska läckage besiktigas med visst intervall, normalt vart 6:e eller 12:e år. Se 8 kapitlet i Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2003:24) om skydd mot mark- och vattenförorening vid lagring av brandfarliga vätskor. Observera att det krävs tillstånd för hantering av brandfarlig vara vid lagring av mer än 500 liter bensin inomhus (3000 liter utomhus) och mer än 10 m³ diesel/eldningsolja inomhus (50 m³ utomhus). Detta enligt 2 kap <i>Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter (MSBFS 2013:3) om tillstånd till hantering av brandfarliga gaser och vätskor</i>.	Oljecisterner www.naturvardsverket.se och Tillstånd till hantering av brandfarliga varor (MSB)
Ventilationskontroll Enligt 5 kap Plan- och byggförordningen (2011:338) och föreskrifter från Boverket (BFS 2011:16) ska ventilationssystem funktionskontrolleras innan de tas i bruk, och sedan återkommande kontrolleras med vissa intervaller (3-6 år beroende på vilken typ av lokal det är och typ av ventilation). Byggnadsnämnden har tillsyn över att kontrollen utförs.	Ventilationskontroll (OVK) Boverket
Bevattning och dagvatten Användning av dagvatten för bevattning kräver inget särskilt tillstånd. Uttag av bevattningsvatten från sjöar och vattendrag (ytvatten) är däremot normalt tillståndspliktig eller anmälningspliktig vattenverksamhet enligt 11 kapitlet Miljöbalken (1998:808) samt 19 § Förordning (1998:1388) om vattenverksamhet liksom vattenuttag från brunn. Om det är uppenbart att inga allmänna eller enskilda intressen skadas krävs inte tillstånd. Tillstånd för uttag av ytvatten söks hos miljödomstolen medan anmälan antingen görs till länsstyrelsen eller kommunen beroende på vilken av myndigheterna som är tillsynsmyndighet. Även vissa dagvattenanläggningar kan vara anmälningspliktiga, som fördröjningsmagasin eller våtmarker. Rådgör med den kommunala miljönämnden.	
Urinseparering Enligt 13-14 §§ Förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd behöver nya avloppsanläggningar tillstånd eller ska anmälas till kommunens miljönämnd innan de tas i bruk eller ändras på ett väsentligt sätt. Ansökan görs från den kommunala miljönämnden.	

Olje- och fettavskiljare	
Kommun eller länsstyrelse kan med stöd av <i>Miljöbalken (1998:808)</i> ställa krav på att oljeavskiljare eller fettavskiljare installeras om det bedöms nödvändigt för att skydda miljön.	
Värmeåtervinning och energieffektivitet	
För nya lokaler finns krav på energihushållning i <i>9 kapitlet till Boverkets Byggregler, BFS 2011: 6</i> , bland annat avseende ventilationssystem och energieffektivitet. I vissa fall ställs krav på värmeåtervinning av ventilationsluften. Enligt punkt 9.2 får byggnadens specifika energianvändning högst uppgå till 105, 90, 70 respektive 65 kWh per kvadratmeter golvyta beroende på i vilken klimatzon byggnaden är belägen, med lägst krav i klimatzon I och störst i klimatzon IV. För eluppvärmda byggnader gäller lägre värden, 85, 65, 50 respektive 45 kWh/kvm. Dessa värden gäller sedan 15 december 2016.	
Installationer	
<i>Boverkets byggregler (BFS 2011: 6)</i> ställer även effektivitetskrav på värme-, kyl- och luftbehandlingsinstallationer. Enligt punkt 9.5 ska dessa installationer vara utformade så att de ger god verkningsgrad under normal drift.	
Rivning av byggnader	
Rivningslov eller anmälan om rivning krävs oftast enligt <i>9 kapitlet Plan- och bygglagen (2010:900)</i> för att riva byggnader eller del av byggnad. Till lovansökan eller anmälan fogas en kontrollplan som närmare redovisar hur rivningsmaterialet kommer att hanteras. Syftet med rivningslov/anmälan är bland annat att främja återbruk av byggmaterial och ett tillförlitligt omhändertagande av farliga ämnen. Om en åtgärd kräver rivningslov eller anmälan måste byggnadsnämnden ge startbesked innan åtgärden får utföras.	Rivningslov www.boverket.se
IV. Kyrkogårdar och markanläggningar	
Ogräsbekämpning	
<i>1 2 kap 33 § Förordning (2014:425) om bekämpningsmedel</i> stadgar att den som överväger att använda växtskyddsmedel ska välja den metod eller det medel som är minst skadligt för människors hälsa och miljön. I <i>Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2014:42) om integrerat växtskydd</i> framgår att den som överväger att använda växtskyddsmedel i första hand ska använda förebyggande metoder för att hålla tillbaka skadegörare, ogräs och övrigt som kan motivera en växtskyddsåtgärd. Om kemiska växtskyddsmedel ska användas måste i många fall tillstånd sökas eller en anmälan ske till kommunens miljönämnd senast 4 veckor före spridning. Tillstånd krävs bland annat vid spridning i parker och trädgårdar dit	

allmänheten har tillträde, på vägområden samt på grusytor och andra mycket genomsläppliga ytor samt på ytor av asfalt eller betong eller andra hårdgjorda material. Vidare krävs tillstånd för spridning inom skyddsområde för vattentäkt. Anmälan krävs vid spridning i andra områden större än 1 000 kvadratmeter där allmänheten fritt får färdas. Detta framgår av 2 kap 40-41 §§ i Förordning (2014:425) om bekämpningsmedel samt Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2015:2) om spridning och viss övrig hantering av växtskyddsmedel. Enligt samma författningar finns bland annat krav på att anslag sätts upp minst en vecka före spridning, samt om skyddsavstånd vid spridning. Endast sådana medel som är godkända av Kemikalieinspektionen får användas. Enligt 5 kap i NFS 2015:2 ska växtskyddsmedel som används i yrkesmässig spridning lagras i ett invallat utrymme eller invallad behållare, med möjlighet till uppsamling av läckage eller spill. Den som yrkesmässigt använder växtskyddsmedel ska enligt 2 kap 56 § Förordning om bekämpningsmedel dokumentera varje användning av växtskyddsmedel genom att ange syfte med bekämpning, skyddsavstånd vid spridning med mera.	
Kompostering av organiskt avfall	
Enligt 29 kap 31 § Miljöprövningsförordningen (2013:251) gäller anmälningsplikt för anläggning för biologisk behandling av annat avfall än farligt avfall, bland annat om den tillförda mängden park- och trädgårdsavfall är större än 50 ton men högst 18 750 ton per kalenderår (i så fall krävs tillstånd enligt 29 kap 65 § Miljöprövningsförordningen). Anmälan ska ske till kommunens miljönämnd, ansökan om tillstånd görs till länsstyrelsens miljöprövningsdelegation.	
Utsmyckningsblommor	
Vissa vildväxande blommor är fridlysta med stöd av 8 kapitlet Miljöbalken (1998:808). Somliga är fridlysta i hela landet enligt 7-9 §§ Artskyddsförordningen (2007:845) medan andra kan vara fridlysta av länsstyrelsen för det egna länet. Observera att alla orkidéer är fridlysta i hela landet.	Mer information Länsstyrelsens miljöenhet Fridlysta växter och djur i Sverige, Naturvårdsverket
Kvicksilverrening	
Av 32 kap 1 § Miljöprövningsförordningen (2013:251) framgår att krematorieverksamhet är tillståndspliktig miljöfarlig verksamhet. Tillstånd söks hos och prövas av länsstyrelsens miljöprövningsdelegation.	
De viktigaste kraven i <i>Förordningen (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll</i> är. 1. Dokumenterad fördelning av ansvaret för miljöfrågor. 2. Dokumenterade rutiner för driftkontroll av utrustning med mera. 3. Undersökning och bedömning av verksamhetens risker ur miljö- och hälsosynpunkt. 4. Att omgående underrätta tillsynsmyndigheten vid händelse som kan leda till	Egenkontroll

olägenhet för miljö eller hälsa. 5. Kemikalieförteckning, som ska uppta alla kemiska produkter och biotekniska organismer som hanteras i verksamheten och som kan innebära risker för hälsa eller miljö. För varje produkt ska anges namn, omfattning och användning, information om hälso- och miljöskadlighet och klassificering avseende hälso- eller miljöskadlighet.	
V. Varor och tjänster	
Leverantörskrav	
<i>Lagen (2016:1145) om offentlig upphandling</i> gäller normalt inte för Svenska kyrkans församlingar och kyrkliga samfälligheter. I stället gäller upphandlingsbestämmelserna i 47 och 49 kapitlen Kyrkoordningen.	
Inköp av kemikalier	
Försiktighetsprincipen och substitutionsprincipen är två av de så kallade allmänna hänsynsreglerna i 2 kapitlet Miljöbalken (1998:808). Försiktighetsprincipen framgår av 2 kap 3 §: ”Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. I samma syfte skall vid yrkesmässig verksamhet användas bästa möjliga teknik. Dessa försiktighetsmått skall vidtas så snart det finns skäl att anta att en verksamhet eller åtgärd kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.” Substitutionsprincipen (som numera benämns produktvalsregeln) framgår av 2 kap 4 §: ”Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall undvika att använda eller sälja sådana kemiska produkter eller biotekniska organismer som kan befaras medföra risker för människors hälsa eller miljön, om de kan ersättas med sådana produkter eller organismer som kan antas vara mindre farliga. Motsvarande krav gäller i fråga om varor som innehåller eller har behandlats med en kemisk produkt eller bioteknisk organism.” Produktvalsregeln innebär att man normalt ska använda så ofarliga kemiska produkter som möjligt förutsatt att de uppfyller de funktionskrav som finns.	Mer information Prioriteringsguiden (PRIO) på Kemikalieinspektionens hemsida
Behov av kemikalier	
Enligt 6 § i <i>Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2011:19) om kemiska arbetsmiljörisker</i> ska de kemiska riskkällor som kan förväntas förekomma i verksamheten identifieras och förtecknas. En kemisk riskkälla är ett kemiskt ämne som kan medföra ohälsa eller olycksfall genom ämnets hälsofarliga egenskaper, temperatur, förmåga att minska syrgashalten i luften eller öka risken för brand, explosion eller annan farlig kemisk reaktion. Exempel från Svenska kyrkans verksamhet är drivmedel och motoroljor. Förteckningarna ska hållas lätt tillgängliga för arbetstagare som arbetar med eller på annat sätt kan komma i kontakt med någon av de kemiska produkterna. Bland annat avses säkerhetsdatablad (se nedan). Med kemisk produkt avses kemiska ämnen eller beredningar, men inte varor som innehåller kemiska ämnen. Ett rengöringsmedel eller diskmedel är en	

kemisk produkt medan till exempel batterier eller kläder betraktas som varor.	
Inköp	
Enligt artikel 31 i EU:s Reach-förordning nr 1907/2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier ska leverantörer lämna ut säkerhetsdatablad för alla kemikalier som är hälso- eller miljöfarliga. Av säkerhetsdatabladen framgår vilka egenskaper som gör kemikalierna farliga och vilka skyddsåtgärder som kan vidtas.	Säkerhetsdatablad faktablad , Kemikalieinspektionen
Flamskydd	
Enligt 2 kap 2 § Lag (2003:778) om skydd mot olyckor är den som äger eller driver en verksamhet ansvarig för brandsäkerheten och att nödvändiga brandskyddsåtgärder vidtas. I ansvaret ingår att bedriva ett systematiskt brandskyddsarbete. Hur det går till beskrivs närmare i Räddningsverkets allmänna råd (2004:3) om systematiskt brandskyddsarbete . Den lösa inredningen och behovet av flamskydd är en faktor att beakta.	
Leksaker	NYTT
Barn kan vara extra känsliga för kemikalier och därför finns det särskilda regler för kemikalier i leksaker. Vissa ämnen i leksaker och andra varor för barn omfattas av förbud eller andra begränsningar enligt bilaga XVII till Reach-förordningen . Det gäller bland annat vissa ftalater i leksaker och barnavårdsartiklar av mjukgjort material. Leksaker omfattas också av informationskravet för ämnen i varor som finns i artikel 33 i Reach-förordningen. Kravet innebär att den som säljer leksaker som innehåller mer än 0,1 % av ett ämne som finns på EU:s kandidatförteckning måste informera sina kunder om det. <i>EU:s leksaksdirektiv (2009/48/EG) och Kemikalieinspektionens föreskrifter KIFS 2008:2</i> innehåller många begränsningar för kemikalier i leksaker, bland annat gränsvärden för hur mycket som får läcka ut från olika slags material i leksaker, förbud mot 55 allergiframkallande doftämnen och särskilda gränsvärden för vissa kemikalier, till exempel för bisfenol A och flera flamskyddsmedel.	Mer information Kort om regler för kemikalier i leksaker , Kemikalieinspektionen
Livsmedel	
Alla anläggningar i livsmedelsföretag ska registreras. I tillägg till det gäller att vissa anläggningar där animaliska livsmedel bereds, behandlas eller bearbetas ska godkännas. Bestämmelserna finns i artikel 6.2 och 6.3 i EU-förordning	

852/2004, med närmare bestämmelser om vilka anläggningar som ska godkännas i artikel 4 i EU-förordning 853/2004 (animaliska livsmedel). Viss enklare livsmedelsverksamhet ska varken godkännas eller registreras. Det finns en vägledning från Livsmedelsverket om Godkännande och registrering av livsmedelsanläggningar. Här framgår bland annat att det som främst styr är hur stor risk livsmedelshanteringen innebär, vilken organisation som finns och med vilken kontinuitet den sker. Även om verksamheten inte behöver registreras gäller grundkravet att de livsmedel som tillhandahålls ska vara säkra (artikel 14 i EU-förordning 178/2002). Kontakta kommunens miljökontor vid oklarheter.	
VI. Transporter och kommunikation	
Katalytisk avgasrening Regler om avgaser och buller från mobila maskiner och traktorer samt från småmotorer i bland annat gräsklippare och röjsågar finns i <i>Bilaga 1 till Förordning (1998:1709) om avgaskrav för vissa förbränningsmotordrivna maskiner</i>. Ökade avgaskrav har införts gradvis på olika produkter fram till 2014. Kraven innebär inte i sig att en viss teknik ska användas men i praktiken kan tillverkarna i många fall bli tvungna att förse nya fordon och arbetsredskap med katalysator.	
Däck I <i>Bilaga XVII</i> till <i>EU:s Reach-förordning</i> finns regler som begränsar halten av polycykliska aromatiska kolväten (s k HA-oljor eller PAH) i alla typer av däck. För regummerade däck gäller reglerna endast för slitbanan.	HA-oljor
VII. Övrig verksamhet	
Kemikaliehantering Regler om kemikaliehantering finns bland annat i 14 kapitlet Miljöbalken (1998:808), i ett antal förordningar samt i föreskrifter från Kemikalieinspektionen. Bestämmelser om <i>förvaring</i> av farliga kemiska produkter finns i 2 kapitlet Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 2008:2) om kemiska produkter och biotekniska organismer. Hälso- eller miljöfarliga kemiska produkter ska förvaras så att hälso- och miljörisker förebyggs. Det innebär bland annat att kemikalier vid lagring inomhus ska ske på skyddad plats så att risk för spill till dagvatten och avlopp förhindras och att lagring utomhus ska ske invallat och regnskyddat. Hälssofarliga kemiska produkter ska förvaras så att de är svåråtkomliga för småbarn och inte kan förorena livsmedel. Extra farliga kemiska produkter som bekämpningsmedel klass 1 och 2 ska förvaras så att obehöriga inte kan komma åt dem, de bör vara inlåsta. Information om ämnens farlighet finns på deras säkerhetsdatablad.	

Avfallssortering Enligt 24 a-d och 25 §§ Avfallsförordningen (2011:927) har hushåll och andra förbrukare en skyldighet att sortera ut förpackningar och returpapper samt elskrot ur sitt avfall och lämna dem för borttransport till de insamlings-/mottagningssystem som producenterna eller annan godkänd avfallstransportör tillhandahåller. För övriga avfallsslag där det finns producentansvar (däck, bilar) finns ingen uttrycklig insamlingsplikt, här ställs i stället krav på att producenterna informerar om gällande insamlingssystem.	<i>Producentansvar</i> Mer information Kommunens renhållningsavdelning eller avfallsentreprenör.
Blandat avfall Enligt 14 § Avfallsförordningen (2011:927) ska brännbart avfall förvaras och transporteras bort skilt från annat avfall. I 9 och 10 §§ Förordningen (2001:512) om deponering av avfall finns förbud mot deponering av organiskt avfall och utsorterat brännbart avfall. Syftet med förbudet är att minska avfallsmängden som deponeras och att bättre ta tillvara på det material och den energi som finns i avfallet.	<i>Förbud mot deponering</i>
Farligt avfall	<i>Hantering av farligt avfall</i>

Regler om farligt avfall finns i <i>Avfallsförordningen</i> (2011:927). I förordningens bilaga 4 framgår (markerat med asterisk (*)) vad som räknas som farligt avfall. Exempel på farligt avfall är: * Oljeavfall * Lösningssmedelsavfall * Färg- och lackavfall * Lim- och fogmasseavfall * Köldmedia (CFC, HCFC och HFC) i kylar, frysar, luftkonditionering med mera * Kylar och frysar * Impregnerat trä * Miljöfarliga batterier t ex batterier som innehåller kvicksilver, bly eller kadmium * Elektriska och elektroniska produkter (vissa komponenter) * Uttjänta fordon (vissa komponenter) * Lysrör (innehåller kvicksilver) och glödlampor (innehåller bly) * Bekämpningsmedelsavfall Farligt avfall ska förvaras för sig så att det inte blandas ihop med annat avfall, det kan gärna vara inlåst. Olika slag av farligt avfall får inte heller blandas med varandra (16 §). Verksamhet där farligt avfall uppkommer ska föra anteckningar om mängden avfall som uppkommer, typ av avfall och vart avfallet transporteras (55 §). Man är också skyldig att kontrollera att transportör och mottagare av farligt avfall har de tillstånd som krävs för att få handskas med avfallet (53 §). Avsändaren av farligt avfall ska tillsammans med avfallsmottagaren upprätta ett särskilt transportdokument för varje transport (60 §). Normalt får avfall som inte utgörs av farligt avfall, bara transporteras av den som har särskilt tillstånd (36 §). I vissa fall gäller i stället anmälningsplikt, som vid transport för återvinning av avfall eller för avfall som uppkommit i egen verksamhet. Om de egna avfallsmängderna understiger vissa gränser (<50 ton eller 250 m³ per år) krävs inte ens anmälan (42 § och <i>föreskrifter från Naturvårdsverket</i>, NFS 2005:3). Farligt avfall i mindre mängd får också transporteras av verksamheten där avfallet uppkommit om man först gjort en anmälan till länsstyrelsen. Det gäller vid transport av mindre än 100 kg eller 100 liter farligt avfall per år. Vissa slag av farligt avfall kräver dock alltid tillstånd, bland annat kvicksilver (med undantag av hela lysrör och andra ljuskällor). (36 och 42 §§).	Mer information Kommunens miljöförvaltning eller länsstyrelsens miljöavdelning
Kompostering kök	

Enligt 45 § Avfallsförordningen (2011:927) ska fastighetsinnehavare eller nyttjanderättshavare som avser att uppmuntra kompostering av köksavfall anmäla detta till kommunen, i vissa fall kan det innebära en minskad renhållningsavgift.	Mer information Kommunens miljöförvaltning eller renhållningsavdelning
Kompostering trädgård	
Kompostering av trädgårdsavfall är inte lagreglerat annat än vid större mängder än 50 ton per kalenderår, se ”Kompostering av organiskt avfall” (sidan 5).	
Återanvändning eller återvinning av kontorsmaskiner	<i>Producentansvar för elskrot</i>
Regler om producentansvar för elektriska och elektroniska produkter finns i 25-29 §§ Avfallsförordningen (2011:927) samt i två andra förordningar och i föreskrifter från Naturvårdsverket. Avfall som innehåller eller utgörs av elektriska eller elektroniska produkter (kallas fortsättningsvis elskrot) ska sorteras ut och hanteras skilt från annat avfall samt hanteras så att återanvändning eller återvinning underlättas (25 § Avfallsförordningen). Som elskrot räknas de flesta produkter med sladd eller batteri, men även glödlampor och lysrör. Elskrot räknas i många fall som farligt avfall (se ”Farligt avfall”) och bör betraktas som sådant vid hantering och avlämnande. För verksamheter som Svenska kyrkan skiljer sig reglerna åt vid avlämnande beroende på vilken typ av produkt det handlar om. Ska man lämna gamla el-produkter som vanligtvis används i hushåll får man antingen vända sig till ett återvinningsföretag eller mot en avgift lämna elavfallet på kommunens återvinningscentral. Produkter som normalt sett inte används i hushåll ska lämnas direkt till producenten när man köper en ny produkt med liknande funktion. Producenten har då rätt att ta ut en rimlig avgift.	Mer information Kommunens renhållningsavdelning eller avfallsentreprenör.
Sortering av byggmaterial	
Vissa typer av bygg- och rivningsavfall räknas som farligt avfall och ska omhändertas som sådant. Det gäller bland annat: * PCB i fogmassor och kondensatorer * Kvicksilver (kan finnas i automatiska brytare för trappbelysning, nivåvakter i avloppsbrunnar, termometrar och manometrar i panncentraler) * Asbest i bygg- och isolermaterial * Impregnerat virke * CFC (freoner) i vitvaror och isolering * Bly i kablar och gjutjärnsrörskarvar * Kvarlämnade oljor och kemikalier. Se Farligt avfall.	Mer information Kommunens renhållnings-avdelning eller avfallsentreprenör.

Utbildningsplan och genomförda utbildningar miljö och hållbar utveckling

Utbildning	Vem/vilka	När	Genomförd
Gröna lyftet	Begravningsverksamhetens personal	Höst 2016	Höst 2016
Studieresa Berlin	Begravningsverksamhetens personal	Vår 2017	Vår 2017
Utbildning för miljösamordnare	Miljösamordnare	Vår 2018	Vår 2018
Grundutbildning	½ av kyrkoråd	Innan fas 2-diplomering	Vår 2018
Grundutbildning	¾ av personalen	Innan fas 2-diplomering	2018-09-26
Vegetarisk matlagningskurs	Pedagog i miljöledningsgrupp		2018-09-27
Studieresa Skåne	Begravningsverksamhetens personal	Höst 2018	2018-10-08 2018-10-09
Kyrkväktarutbildning, Rättvik	Kyrkvaktmästare		
Utbildning för miljöledningsgrupp	Miljöledningsgrupp	Maj 2019	
Studieresa för miljösamordnare	Miljösamordnare	Maj 2019	
Grundutbildning	All personal	Innan fas 3-diplomering	
Grundutbildning	3/4 av kyrkoråd	Innan fas 3-diplomering	

Grundutbildning Miljö och hållbarhet för förtroendevalda

Namn	Kyrkoråd	Del 1 2018-04-11	Del 2 2018-05-29
Brusewitz, Göran		X	2018-11-07
Eriksson, Vanja		2018-09-26	2018-09-26
Frisk, Göran	X	X	X
Fomin, Tuula	Suppleant	X	X
Grack, Steen	X	X	X
Gripenlöf, Ann	X	X	X
Herlitz, Hjördis	X	X	2018-09-26
Jung, Annika		X	
Klum, Anita	X	X	X
Morsten, Ingemar		X	
Sundström, Monica	X	X	X
Warnström, Marie-Louise			X
Wiberg, Britt-Louise	Suppleant		X
Zelmerlöv, Karin			X
Ågren, Hélène	Suppleant	X	X
Åhlström, Eva	X	X	
Åsvik, Sune		X	

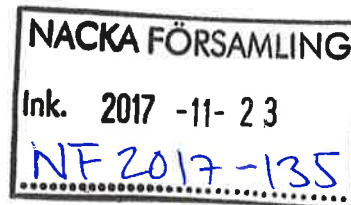
6 förtroendevalda ur kyrkorådet har gått hela utbildningen

2 suppleanter ur kyrkorådet har gått hela utbildningen

1 förtroendevald ur kyrkorådet har gått del 1 men ej del 2

1 suppleant ur kyrkorådet har gått del 2 men ej del 1

2 förtroendevalda ur kyrkorådet har gått grundutbildning under fas 1 – Ann Gripenlöf och Ulla-Britt Persson.

Upphandlingspolicy

Inledning

All ekonomisk förvaltning i Nacka församling skall ske i enlighet med Svenska kyrkans grundläggande värderingar. Församlingen skall ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet. Vid all upphandling skall, utöver bestämmelserna i kyrkoordningen, denna upphandlingspolicy följas.

Syftet med denna policy är att säkerställa att Nacka församlings anskaffningsbehov tillgodoses på ett kvalitetsmässigt och kostnadseffektivt sätt med hänsyn tagen till miljökonsekvenser samt på ett etiskt försvarbart sätt. Upphandlingar skall genomföras affärsmässigt och med utnyttjande av konkurrensmöjligheter. Anbudsgivare, anbudssökande och anbud skall behandlas utan ovidkommande hänsyn.

Denna policy gäller all upphandling av varor och tjänster. De grundläggande principerna gäller även vid mindre inköp.

Grundläggande utgångspunkter

Upphandling skall ske utifrån följande tre principer:

Affärsmässighet

51 kap 3 § i kyrkoordningen lyder: "När en upphandling görs skall man utnyttja de konkurrensmöjligheter som finns och även i övrigt genomföra den affärsmässigt. Vid upphandling skall alla anbudsgivare, anbudssökande och anbud behandlas utan ovidkommande hänsyn." Krav på konkurrens, objektivitet, icke-diskriminering, öppenhet och förutsebarhet skall uppfyllas.

Människovärdesprincipen

Föreställningen om ett människovärde, som är lika för alla människor är fundamental både för kristen etik och för det demokratiska samhället. Ur människovärdeprincipen följer såväl negativa som positiva förpliktelser. De negativa plikterna sätter vissa bestämda gränser för vårt handlande. Varje människa skall behandlas med respekt och får inte utnyttjas på ett otillbörligt sätt. De positiva plikterna innebär krav på aktiva insatser för att främja andra människors väl. De positiva plikterna är relaterade till ett krav på rättvis fördelning och likställdhet mellan människor och har rötter bland annat hos Gamla testamentets profeter. Med utgångspunkt i människovärdesprincipen är det möjligt att motivera olika slags rättigheter.

Nacka församling skall, vid upphandling, ställa krav på att varor och tjänster framställs/utförs på ett etiskt och socialt hållbart sätt.

Gott förvalterskap

Enligt förvalterskapstanken uppfattas de tillgångar som vi människor förfogar över som gåvor som vi fått av Gud för att brukas i våra medmänniskors tjänst. Människan är en förvaltare av Guds gåvor. Detta rymmer ett ansvar både mot andra människor och mot skapelsen i övrigt. Det handlar om att utnyttja olika naturtillgångar för att tillgodose människors behov och om att vårda naturen med tanke på dess egenvärde och på framtida generationers behov.

Nacka församling skall, vid upphandling, ställa krav på att varor och tjänster framställs/utförs på ett miljömässigt hållbart sätt.

Riktlinjer och uppföljning

Nacka församling skall upphandla och sluta avtal med företag som rättar sig efter nationella och internationella regelverk, vilka syftar till att skydda människor och miljö, och som uppträder ansvarsfullt mot sina anställda, det omgivande samhället och miljön.

Vid upphandling skall hänsyn tas till konsekvenser för miljön.

Leverantörer inom Sverige skall ha tecknat kollektivavtal för sina anställda.

Om upphandlingsbeloppet överstiger 400.000 kr (och leverantören ifråga inte redan omfattas av Svenska kyrkans ramavtal) så skall alltid en kreditupplysning tas på tilltänkt leverantör innan beställning / avtalstecknande. Med kreditupplysning avses inte enbart en prövning av leverantörens kreditvärdighet utan en där en mer heltäckande bild erhålls med uppgifter från t.ex. Skatteverket.

För upphandlingar där församlingen inleder en mer långsiktig affärsrelation och blir beroende av t.ex. löpande underhåll och/eller leveranser från en leverantör under en viss avtalstid så kan en kreditupplysning även vara befogad om upphandlingsbeloppet understiger ovan angivet belopp.

Upphandlingsansvarig skall dokumentera processen, skälen för besluten och vad som i övrigt förekommit av betydelse vid upphandlingen. Av dokumentationen skall framgå på vilket sätt ställda krav i anbudsförfrågan har uppfyllts.

En person får inte delta i handläggningen av ett ärende som rör denne eller dennes make, sambo, barn, syskon eller någon annan närstående eller något personen närstående intresse. Detsamma gäller om det i övrigt finns någon särskild omständighet som är ägnad att rubba förtroendet till personens opartiskhet i ärendet.

Upphandlingsansvarig har att se till så att ingångna avtal följs upp, att kvalitetssäkring sker och att avtal konkurrensutsätts med lämpliga intervaller.

Genomförande av upphandling

Upphandlingar i Nacka församling genomförs enligt de riktlinjer som finns angivna i Svenska kyrkans "Inköpshandbok för Svenska kyrkans nationella nivå" (2017-09-14). Handboken, som biläggs denna policy, innehåller detaljerade anvisningar om upphandlingsprocessen.

Resepolicy för Nacka församling

Mål

I Nacka församling eftersträvar vi att resa med så liten miljöpåverkan som möjligt, både lokalt och globalt. Alla resor ska planeras och genomföras utifrån miljömässigt tänkande.

Studieresor

Genom studieresor till annan ort eller land ges intressanta erfarenhetsutbyten som inte kan fås på hemorten. Resorna syftar även till kompetensutveckling och ger möjlighet till konferens. Studieresor tillför viktig inspiration och glädje i arbetet.

Studieresorna för med sig påverkan på miljön, tar församlingens medel, samt medarbetarnas tid i anspråk. Därför är det viktigt att alla resor är ansvarsfullt planerade och samordnade av chefer och verksamhetsledare.

Om budgetförutsättningar finns planeras utlandsresorna enligt följande fördelningsprincip:

Arbetslag, enheter och förtroendemannaorganisationen: vart fjärde år.

Internationellt samarbete och verksamhet: varje år.

Övriga verksamheter: vartannat år.

Lokala resor

Lokala resor ska i första hand ske med kollektiva färdmedel. Församlingens elbil skall användas så mycket som möjligt som ett alternativ till kollektiva färdmedel. Resor på annat sätt ska kunna motiveras.

Inrikes resor

Inrikes resor bör i första hand ske med tåg eller buss. Behöver man använda bil eller flyg, ska detta kunna motiveras.

Utlandsresor

Finns det möjlighet att på ett fullgott sätt utnyttja restiden, bör resa med båt, tåg eller buss väljas. Om inte, får utlandsresor ske med flyg som då ska klimatkompenseras.

Carl Dahlbäck 2015-02-16

Klimatkompensation för resor

Datum _____

Avreseort _____

Resmål _____

Syfte _____

Antal deltagare _____ personer

Transportmedel

☐☐☐☐☐☐

Annat _____

Sträcka _____ km

Enkel resa ☐

Tur och retur ☐

Koldioxidutsläpp/person _____ kg CO₂

Koldioxidutsläpp totalt _____ kg CO₂

Inlämnat av _____

Kostnadsställe _____

FASTIGHETSFÖRTECKNING

Nacka kyrka

Fastighet:	Sicklaön 133:1
Byggår:	1891
Yta:	c:a 500 m ²
Adress:	Gamla Värmdövägen 14, Nacka
Uppvärmning:	Fjärrvärme (Fortum)
El:	Grön el (Energibolaget i Sverige)

Nacka församlings huvudkyrka, sammanbyggd med församlingshemmet 1984

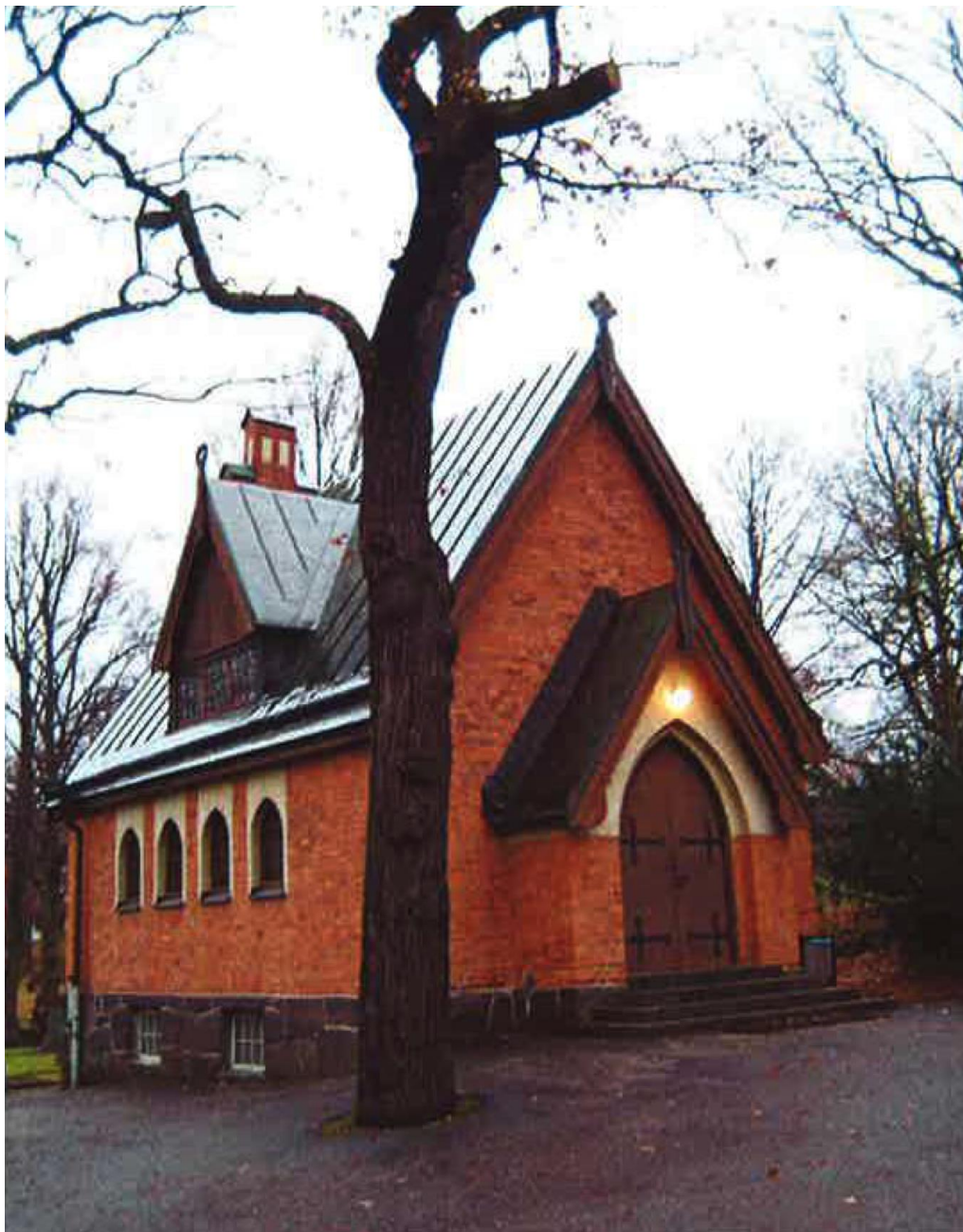
Nacka församlingshem

Fastighet:	Sicklaön 133:1
Byggår:	1984
Yta:	830 m²
Adress:	Gamla Värmdövägen 14, Nacka
Uppvärmning:	Fjärrvärme (Fortum)
El:	Grön el (Energibolaget i Sverige)

Församlingshem i två plan, sammanbyggt med Nacka kyrka.

Nacka kapell

Fastighet: Sicklaön 133:1

Byggår: 1901

Yta: c:a 150 m²

Adress: Gamla Värmdövägen 14, Nacka

Uppvärmning: Elpanna (grön el – Energibolaget i Sverige)

El: Grön el (Energibolaget i Sverige)

Begravningskapell med bisättningsrum i källarplan.

Pastorsexpedition "Gula villan"

Fastighet:	Sicklaön 133:1
Byggår:	1910
Yta:	654 m²
Adress:	Gamla Värmdövägen 14, Nacka
Uppvärmning:	Fjärrvärme (Fortum)
El:	Grön el (Energibolaget i Sverige)

Gammal prästgård på området vid Nacka kyrka.

Används som expeditions- och kontorslokal.

Lillstugan

Fastighet:	Sicklaön 133:1
Byggår:	1985
Yta:	152 m²
Adress:	Gamla Värmdövägen 14, Nacka
Uppvärmning:	Fjärrvärme (Fortum)
El:	Grön el (Energibolaget i Sverige)

Tidigare förskola på området vid Nacka kyrka.

Används som verksamhetslokal samt för dopkaffen m.m.

Förvaltningshus "Vita huset"

Fastighet: Sicklaön 133:1
Byggår: 2006
Yta: 1 052 m²
Adress: Gamla Värmdövägen 14, Nacka

Uppvärmning: Fjärrvärme (Fortum)
El: Grön el (Energibolaget i Sverige)

Förvaltningshus, församlingsexpedition med garage och verkstadslokaler för kyrkogårdsförvaltningen.

Fisksätra kyrka

Fastighet:	Erstavik 26:431
Byggår:	1975
Yta:	1 275 m²
Adress:	Fisksätra torg, Fisksätra
Uppvärmning:	Fjärrvärme (Vattenfall)
El:	Grön el (Energibolaget i Sverige)

Kyrksal samt lokaler för församlingsverksamhet.

Älta kyrka

Fastighet: Älta 69:3
Byggår: 1994
Yta: 385 m²
Adress: Almvägen 5, Älta

Uppvärmning: Elvärme (grön el – Energibolaget i Sverige)
El: Grön el (Energibolaget i Sverige)

Kyrksal samt lokaler för församlingsverksamhet.

Byggnaden ligger i anslutning till bostadsrättsföreningen "Salen" med seniorboende.

Storkällans krematorium

Fastighet: Älta 38:1

Byggår: 1970

Yta: 1 467 m²

Adress: Storkällans väg, Älta

Uppvärmning: Återvunnen värme från krematoriet

El: Solcellsel från Storkällans ekonomibyggnad samt grön el
(Energibolaget i Sverige) vid behov

Byggnaden, som är uppförd i tegel med takbeklädning i corténstål, inrymmer på övre plan två kapell och expeditiionslokaler. I källarplan finns krematorium samt förvaringsutrymmen för kistor m.m.

Storkällans ekonomibyggnader

Fastighet: Älta 38:1

Byggår: 2016

Yta: 539 m²

Adress: Storkällans väg, Älta

Uppvärmning: Återvunnen värme från Storkällans krematorium

El: Solcellsel från ekonomibyggnadens tak samt grön el
(Energibolaget i Sverige) vid behov

Byggnaderna, vars tak är beklädda med solceller, inrymmer garage, verkstadslokaler samt personalutrymmen för begravningsverksamheten.

INSTALLATIONER NACKA FÖRSAMLING

Grund för certifiering fas 3

NACKA FÖRSAMLINGSHEM

Värme: Kommer via fjärrvärme från Vita Huset till UC i fläktrummet, konvektorer används dessa styrs av utegivaren och luft blåses genom dessa i golvnivå.

Ventilation: Består av till och frånluft (Svenska Fläktfabriken från 1984) med värmeväxlare. Driftkort saknas tyvärr

Styr o regler: Styr varmvatten och konvektorer, instruktioner till DUC (dataundercentral) finns i skåpet.

Varmvatten: Styr från fläktrum via VVC (cirkulation) levererar cirka 55 grader

Tänkbara förbättringar: *Inomhusklimatet kan förbättras med comfortkyla, samt byte av fläktaggregat tillverkat år 1984 skulle också förbättra både miljö och ekonomi.*

NACKA KYRKA

Värme: Kommer via fjärrvärme från Vita Huset.

Ventilation: Finns ej går dock att använda KALORIFERFLÄKTEN för att omsätta luften men inte byta luft såsom i ett vanligt till/frånluft system, kaloriferfläkten tagen ur funktion bör sättas igång.

Styr o regler: Finns, driftkort o dokumentation finns i skåpet, samma typ av DUC som i församlingshemmet

Varmvatten: Styrts från fläktrum via VVC (cirkulation) levererar cirka 55 grader

Tänkbara förbättringar: *Systemet förbättrades 2012 så några stora chanser till förbättringar finns inte ventilation svårt att tillgodose i en kyrka.*

NACKA KAPELL

Värme: Elpanna eget system inköpt 2014, själva kapellet har radiatorer 4 st stora samt kompletteringsvärme med direktverkande el under bänkarna.

Ventilation: Finns ej.

Styr o regler: Finns, driftkort o dokumentation finns i skåpet.

Varmvatten: Kallvatten tas från Kyrkan värms upp av vv-beredare inköpt 2014.

Tänkbara förbättringar: *Möjligen skulle en förbättring kunna vara att dra in fjärrvärmens här också.*

GULA VILLAN

Värme: Radiatorer och fjärrvärme, med mycket gammalt styrsystem

Ventilation: Mycket ålderstiget måste bytas.

Styr o regler: Mycket dåligt måste bytas, redan beställt.

Varmvatten: Varmvatten tas från Vita Huset

Tänkbara förbättringar: *Byte av styrsystem och ventilation*

LILLSTUGAN

Värme: Kommer via fjärrvärme från Vita Huset med egen styrning, radiatorer i den gamla och förvärmd (med konvektorer) i den nya delen.

Ventilation: Till och frånluft med återvinning (roterande växlar) samt fläkt i pentry.

Styr o regler: PXM 20 DUC styrsystem i fläktrum ingång baksidan.

Varmvatten: Styrs från fläktrum via VVC (cirkulation) levererar cirka 55 grader

Tänkbara förbättringar: *Inte mycket att förbättra, vet inte hur länge huset kvarstår i sin nuvarande form.*

VITA HUSET

Värme: Fjärrvärme i huvudundercentral, radiatorer i byggnadens egna system.

Hetvattensystem som skickas till samtliga byggnader utom Nacka Kapell ska vara cirka 60 grader VVC finns.

Ventilation: Swegonaggregat med tryckstyrning modernt, kyla monterad med separat styrning (comfortkyla) via utegivare, till o frånluft med växlare

Styr o regler: TAC/Schneider 2 st enheter, 1 för radiatorer i byggnaden och 1 för hetvatten till dom andra byggnaderna. + egen styrning för aggregaten

Varmvatten: Styrts från fläktrum via VVC (cirkulation) levererar cirka 55 grader

Tänkbara förbättringar: *Inte mycket att förbättra, huset byggt 2007, det man skulle kunna göra är solceller på taket.*

ÄLTA KYRKA

Värme: Tre modeller, Fjärrvärme i den del av kyrkan där BRF råder, Elpanna egen modell i församlingsdelen samt uppvärmd luft i kyrkdelen.

Ventilation: Två aggregat till o frånluft återvinning med spjäll korsvärmväxlare, cirka 30-40 % återvinns

Styr o regler: RWI 65 gammal utrustning reservdelar saknas tyvärr. Byte RWI 65 pris kommer, kylan ej i bruk, vi bör ta in kylspecialist för att få igång den

Varmvatten: VV-beredare + VVC

Tänkbara förbättringar: *Byt styrsystemet samt se till att det blir fjärrvärme på alla tre enheterna. Samt tryckstyrd fläkt för att kunna reglera i kyrksalen.*

FISKSÄTRA KYRKA

Värme: Fjärrvärme enkel, vattenburen men ettrörssystem som ställt till det lite grann.

Ventilation: Två aggregat installerade 2012 av märket Swegon L01 och L02, nattsänkning är aktivt, går på 75%

Styr o regler: Swegon allt ändrat 2012

Varmvatten: VV-växlare + VVC

Tänkbara förbättringar: *Inte mycket huset anpassat år 2012*

STORKÄLLANS KREMATORIUM

Värme: Återvinns från ugnen via värmeväxlare, och spetsas när så behövs vi två st oljepannor (eldas med rapsolja). Utredning pågår för att optimera värme o energi

Ventilation: 4 aggregat till och frånluft med återvinning via roterande växlare. Kyla i personal typ air-condition, i kapellen ska vi under 2018 installeras komfortkyla styrd av 2 aggregat.

Styr o regler: Via display i personalrum samt i UC, styr värme och ventilation, servicepartner Siemens 1 ggr/år.

Varmvatten: VV-beredare, VVC finns

Tänkbara förbättringar: *Utredning angående värme o ventilation pågår för tillfället för att optimera dessa värden.*

STORKÄLLANS EKONOMIBYGGNAD

Värme: Golvvärme som tas via Krematoriet för personal och garagedel, luftvärme för det fristående garaget, som dessutom har lägre temperatur

Ventilation: 3 aggregat till och frånluft med återvinning LB01 Styr personaldel i stora byggnaden B02 styr garagedel i stora byggnaden.

Styr o regler: Sker från UC både värme och ventilation

Varmvatten: VV-beredare, VVC finns

SOLCELLER finns på två tak och skapar el till oss och även Krematoriet.

Tänkbara förbättringar: Byggt 2016 enligt konstens alla regler..

Revisionsrapport

Miljödiplomerings fas 2

Nacka församling

Datum för diplomeringsbesök: 2018-11-09

Närvarande:

Leslie Öqvist	Miljödiplomerare
Susanne Ovsjö	Miljödiplomerare
Magnus Myrberg	Stiftskansliet
Kristina Segerström	Stiftskansliet
Eva Åhlström	Kyrkorådets ordförande
Monica Sundström	Kyrkorådet
Carl Dahlbäck	Kyrkoherde
Carina Eriksson	Miljösamordnare
Peter Lygon	Miljöledningsgruppen, Adm. Chef
Jessica McCarthy	Miljöledningsgruppen, Kyrkogårdsförvaltningen

Program

Diplomeringsamtal ägde rum i församlingshemmet Eden vid Nacka kyrka, Nacka.

Till att börja med firade vi andakt. Efter en inledande presentationsrunda redogjorde de närvarande församlingsrepresentanterna för arbetet med miljödiplomerings fas 2 i församlingen.

Förmiddagens samtal hölls utifrån församlingens dokumentation av sitt hållbarhetsarbete sedan diplomerings fas 1, i november 2011 och framåt, samt berörda delar av församlingsinstruktionen och den avstämningslista som hör till arbetsmaterialet, som utgår ifrån miljödiplomerings standard.

Församlingens representanter klargjorde och utvecklade resonemang om sitt arbete, sina åtgärder och delmål och vilka överväganden som ligger bakom de olika val och åtgärder församlingen gjort. Kommentarer i relation till dokumentationen följer nedan.

Efter vegetarisk lunch genomfördes ett besök till Storkällan kyrkogård och krematorium, där solcellsinstallation, källsortering, hållbart arbete inkl. återanvändning av gravstenar förevisades.

Framtiden möjliggör till exempel ytterligare användning/utvidgning av solenergi även till varmvatten/uppvärmning samt på fler lämpliga byggnader, att arbetet med att ersätta bullriga och nersmutsande maskiner med rena och tysta dito fortsätter och under tiden användning av alkylatbränsle/Eco Par.

Kommentarer i relation till Svenska kyrkans standard Miljödiplomering för hållbar utveckling, utgåva 4.0

Beslut

Att införa och arbeta enligt Svenska kyrkans diplomeringsmodell har beslutats av kyrkorådet inför starten av miljödiplomering, fas 1. Beslut finns dokumenterat.

Utbildning

Församlingens förtroendevalda och anställda har genomgått dokumenterad utbildning med stort deltagande. Under samtalets gång klargjordes de förtroendevaldas utbildning ytterligare. Hållbarhetsarbetet är även inkluderat i riktlinjer för introduktionen av nyanställda. Vid samtalet lyftes också viljan att i ökad omfattning inkludera FN:s Agenda 2030 avseende globala mål för hållbar utveckling i församlingens arbete och utbildningar. En HR-specialist är under rekrytering vilket kommer att ytterligare förstärka detta viktiga inkluderande arbete.

Diplomerarna fick bilden av att mycket reflektion och dialog kring miljö- och hållbarhetsfrågor förs brett i församlingen. När det gäller församlingens bredare representation i form av fullmäktigeledamöter samt församlingsmedlemmar i stort finns det potential att utveckla det mer aktivt i fas 3-arbetet.

Nulägesbeskrivning, lagefterlevnad, nödlägesberedskap, riskhantering

Nulägesbeskrivningen genomlyser var församlingen befann sig miljö- och hållbarhetsmässigt när miljödiplomeringsarbetet för fas 2 inleddes under 2016 och inkluderas i församlingens miljö- och hållbarhetsrapport under redogörelse för mål och åtgärdsprogram. Nulägesbeskrivningarna visar på ett ödmjukt sätt församlingens hållbarhetsutmaningar inom olika områden.

Församlingen följer gällande lagar, regler och har tagit del av en sammanställning av gällande miljölagar som påverkar Svenska kyrkans församlingar, bearbetat den och lagt till den i sin dokumentation.

Vision och policy

Visionen för arbetet med hållbar utveckling har diskuterats fram under församlingens resa längs den "gröna vägen" med hållbarhetsutbildningar för kyrkoråd, anställda och är väl dokumenterad med ett praktiskt, funktionellt fokus. Församlingens hållbarhetspolicy har också bearbetats på samma sätt och är dokumenterad. Både vision och policy är väl genomtänkta, tydliga med ett praktiskt fokus. Församlingens olika policys inkluderar bl. a. inköp, transporter, resor, förvaltning av lokaler, fastigheter och kyrkor. Dessa kan bearbetas ytterligare under resan mot fas 3. Att fortsätta resan mot ökad integration av hållbarhetstänk i alla områden där miljö-, klimat-, och social hållbarhet ses som en integrerad del i alla verksamheter och processer som församlingen bedriver både internt och externt ses som en fortsatt naturlig utmaning. Detta inkluderar även lämpliga delar av Agenda 30-målen. Den externa kommunikationen har i detta avseende en extra stor potential.

Viktigt att arbetet med vision och policy relaterar till församlingsinstruktionen. Synliggör gärna denna "gröna tråd" i kommande dokumentation för arbetet med miljödiplomering, att ha med inför internrevision och fas 3-arbetet.

Mål och åtgärdsprogram

Övergripande mål är fastställda. Under samtalet framkom att församlingen håller många delmål och åtgärds punkter levande. Mycket mer arbete sker än det som dokumenterats och uppfylla delmål är i vissa fall långt mer än lägstanivån som krävs för att uppfylla standardens krav. Några få delmål är så skrivna att de kan vara svåra att både mäta och uppnå. Att följa lagen är inget delmål! Viktigt även att skilja på mål och aktivitet. Vid revideringen av delmål inför fas 3 är det lämpligt att fundera igenom ambitionsnivåer och mätbarhet samt att aktivt jobba med miljöaspektsregistret.

Åtgärdsprogrammen är ambitiösa och spänner över hela församlingens verksamhet även om församlingens gröna resa (tråd, övergripande mål, delmål, åtgärder) kan tydliggöras och utvecklas både internt och framförallt externt.

Många personer är genom sitt engagemang i kyrkan involverade i något delmål eller någon åtgärd. Fler kunde ha varit närvarande under dagen, bl. a. saknade vi församlingspedagogen, HR samt kommunikatör men å andra sidan visade vårt besök och de vi mötte att insatserna för miljö- och klimat är synliga, spridda och uppskattade.

Under området Kyrkans liv och verksamhet är det bra om församlingen ytterligare bearbetar hur delmålen kan formuleras för att kunna mätas, att se skillnad, kunna följas upp, utan att det för den skull blir "snuttifierat" i enbart enkelt mätbara mål och åtgärder. Det är ett reflektions- och lärandearbete som berör alla församlingar som arbetar med miljödiplomeringen. Här kan det vara en väg att gå att arbeta med indikatorer, det vill säga, vad indikerar en skillnad, en effekt, förbättring och en utveckling? Metoder för det kan vara utvärderingar, reflekterande samtal, fokusgrupper, som dokumenteras.

Att kommande dokumentation inkluderar konkreta data och information avseende tidigare alt. en basnivå för fossila drivmedels förbrukning, energianvändning, CO2-utsläpp etc. skulle välkomnas för att på ett enkelt och pedagogiskt sätt belysa att olika effekter/förbättringar uppnås.

Bra att arbeta vidare med att konkretisera delmålen mer precist än med orden "minska". Vad ska uppnås, hur ska det mätas?

Dokumentationen av mätbara delmål, allt som görs, hur och av vilka, kan förbättras under fas 3-arbetet.

Anmärkning och önskad återkoppling: Diplomerarna önskade erhålla kompletterad rapport innan diplomeringsceremoni avseende resurstilldelning för varje mål/delmål enl. standarden.

Organisation och verksamhetsstyrning

Arbetet är organiserat genom olika grupper och funktioner. Det är beskrivet vem som gör vad och den organisation församlingen använder finns beskriven i dokumentationen. Organisationen är förankrad hos de förtroendevalda och anställda i församlingen. Rutiner finns för att arbetet ska fortleva och utvecklas.

Dessa rutiner kan dock specificeras och dokumenteras ytterligare i det fortsatta arbetet med fas 3 och särskilt hur ansvariga kan gå tillväga vid avvikelser från måluppfyllelse.

Det kan bli en tydligare skrivning om hur nya mätbara mål tas fram och sätts (standard punkt 4.6) samt rutiner för hela arbetet utifrån verksamhetsstyrning (punkt 4.7).

Miljöledningsgruppens ansvar och mandat kan ytterligare klargöras med svar på frågan vem som *fastställer* övergripande mål, delmål och åtgärdsprogram. Är det kyrkorådet, på delegation kyrkoherden eller på vidare delegation miljöledningsgruppen. Det behöver bli tydligare i det fortsatta arbetet. (standard punkt 4.6, med koppling till 3.1 och 3.4).

För det fortsatta arbetet kan det vara av värde att ytterligare koppla kompetensbehov med utbildningsbehov för att täcka det som standarden avser med punkt 4.3 och 4.4. Använd så långt det är möjligt redan befintliga rutiner, t. ex. medarbetarsamtal.

Nödläge

Församlingen har konstaterat att det inte fanns någon uppenbar nödlägesrisk enligt standardens betydelse. Vad gäller risker kopplat till arbetsmiljö tas de frågorna upp vid arbetsmiljööversyn som alltid dokumenteras.

Uppföljning

Anmärkning: Församlingens miljö- och hållbarhetsrapport bör kompletteras med resurstilldelning för varje mål/delmål enl. standarden. Ska åtgärdas innan diplom utdelas.

Församlingen avser att förbättra sitt arbete med både intern uppföljning (1 gång per år) samt extern uppföljning (vartannat år). En utmaning för många församlingar är faktisk, periodvis uppföljning av visioner, mål, planer, riktlinjer och lathundar, att verkligheten motsvarar beslutade och uppställda mål. Därför är det av vikt att ha återkommande uppföljning.

Anmärkning: Det noterades ett betydande tidsgap mellan fas 1 diplomerings och starten av fas 2 arbetet samt avsteg ifrån standarden och brister avseende extern uppföljning. Då diplomerarna noterade god beskrivning och hög medvetenhet samt organisatoriska förändringar inom församlingen som kompenserade för detta avsteg och brist vidtas inga övriga åtgärder från diplomerarna i detta avseende. Församlingen bekräftade sin ambition att uppföljning enl. standard skall genomföras framgent.

Församlingen överväger att påbörja processen mot fas 3-diplomerings i anslutning till fas 2-diplomerings med avstamp under våren 2019 för att om möjligt genomföra en extern revision under 2020. Det uppskattas och rekommenderas också av diplomerarna så att arbetet kan fortgå och inte riskera att hamna i "paus- och viloläge".

Information

Genom samtalet framkom att församlingens aktiva, anställda och förtroendevalda, på olika sätt och i olika sammanhang och på olika informationsplattformar informerats om och involverats i arbetet med miljö-, klimat-, och hållbar utveckling. Församlingen kan agera betydligt mer aktivt i sin opinionsbildande verksamhet i lokalsamhället genom utökad intern och extern information och att leva klimatsmart och miljöbättre. Några synliga exempel är lövinsamling för kompostering, återanvändning av gravstenar, kraftig minskning av kemikalier till förmån för miljövänligare alternativ som exempelvis ångtvätt etc. Vikten av synliga projekt kan inte underskattas och kan utvecklas, fördjupas och integreras ytterligare i församlingens arbete. Diplomerarna ser också stor möjlighet för församlingen att fortsätta utveckla att kommunicera sitt arbete än mer externt allteftersom det framskrider.

Medskick, några ord om Agenda 2030

I samband med samtalet lyfte församlingen fram intresset och möjligheten att knyta an församlingens arbete med Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen. I arbetet med Agendans målområden och delmål kan ytterligare stoff och hjälp ges att se vad som kan vara möjliga delmål för församlingen och samtidigt hur församlingen kan samarbeta med andra för att bidra till uppfyllelse av Agenda 2030 målen.

Text att läsa vid diplomutdelning

Diplomutdelning sker den 23 december 2018 kl. 11.00 i Nacka kyrka:

Nacka församling har visat prov på hög ambition, glöd och bredd i sitt arbete för hållbar utveckling. Ni vill värna skapelsen vi alla har ett ansvar för. Ett idogt och uthålligt arbete med miljödiplomering som spänner över alla verksamhetsområden, kyrkor och kyrkogårdar har lett fram till det diplom som nu kommer att överräckas till församlingen. På diplomet står Miljödiplom för fas 2 vilket innebär att ni har kommit en bra bit på den gröna hållbarhetsstigen.

I er församlingsinstruktion skriver ni om församlingens uppdrag; Kristus som gav kärleken ett ansikte som sammanfattas i Matt. 22:37, 39.

"Du skall älska Herren, din Gud, med hela ditt hjärta och med hela din själ och med hela ditt förstånd. Du skall älska din nästa som dig själv."

Utifrån denna helhetssyn på tillvaron formulerar ni er **treeniga vision**:

ALLT ÄR ETT Vi vill se bortom gränser, bortom samfund, bortom religioner mot det som håller tillvaron samman. Människa och Gud, människa och människa, människa och skapelse är förenade i Gud. Detta är vår världs- och gudsbild ur ett teologisk och ideologiskt perspektiv.

MÄNNISKAN I BALANS Vi vill stå för en helhetssyn på människans olika behov och möjligheter. Ande, kropp och själ talar var för sig och tillsammans om Gud, om identitet, om inre stillhet och mening. Detta är vår människosyn ur ett holistiskt perspektiv.

KYRKAN SOM MEDVANDRARE Vi vill vandra tillsammans med människor i alla åldrar för att därigenom kunna dela utsatthet och glädje, dela tradition och liv, samt i dialog med vår samvärld och samtidigt stå i en ständig utveckling. Detta är vår kyrkosyn ur ett pilgrimsperspektiv.

Er vision genomlyser ert praktiska arbete och värnar om skapelsen i allt ni gör, från sopsortering, ren- och förnybar energi och kretsloppsaktiviteter till att ta hand om varandra och oss själva. I församlingen lever ni som ni lär, så långt det är möjligt, i samklang med naturen och våra medmänniskor.

Ni förkroppsligar som kyrka och församling denna er inriktning vilket syns i konkreta steg som mer miljöbudskap i gudstjänster, solenergiinstallationer som ger ren "kraft från ovan", vägledning för miljö och rättvisebaserade inköp, avfalls- och komposthantering, smartare, renare transporter och resor samt renare och mer energieffektiv drift och uppvärmning av församlingens fastigheter för att ta några exempel. Men kanske viktigast av allt är ert breda intresse, nyfikenhet och förmåga att ifrågasätta invanda beteenden och visa på nya möjligheter. Tillsammans vandrar ni hållbarhetsstigen för att bli en ännu grönare och skönare församling i allt ni gör. Vi som diplomerare önskar er Guds rika välsignelse i ert fortsatta arbete.

Leslie Öqvist och Susanne Ovsjö

Diplomerare

för Svenska kyrkan, Stockholms stift

den 19 november 2018